זמן הרה משבר:
משבר הזמן והריונות ספקולטיביים במלחמת עזה

ענת שלם

"המשבר מורכב בדיוק מהעובדה שהישן גוסס והחדש אינו יכול להיוולד" (Gramsci 2012, 275)

מבוא

אני כותבת את השורות האלה בין קיץ 2025 לאביב 2026, בזמן של משבר.[1] ברמה הגלובלית, משבר האקלים המאיים כל העת, מלחמת רוסיה-אוקראינה המתמשכת ומשבר הדמוקרטיות הליברליות מטלטלים מדינות רבות ברחבי העולם. בישראל/פלסטין המשבר לובש צורה של אסון, של מלחמה, הרג והרס שנמשכים ומתמשכים, מעמיקים ומחריפים. במאמר זה אבקש לחשוב על המשבר הנוכחי בישראל/פלסטין, מתוך התובנה שזמן המשבר הוא גם משבר של זמן: החוויה הטמפורלית בתוכו רעועה ומעורערת.

לא המשבר הטמפורלי עצמו, שאותו אני מניחה כנתון, עומד במוקד המאמר, אלא הכלים התרבותיים הנחוצים כדי לחיות בתוך המשבר הזה, לשרוד את ההווה המתמשך ללא אופק: כלים שמאפשרים למצוא פשר לחיים בתוך אותו הווה ולהצליח להחזיק אותו,

1 המאמר נכתב במהלך קיץ 2025, כאשר סיום המלחמה לא נראה באופק, ונשלח לפרסום ימים אחדים אחרי הפסקת האש והחזרת החטופים החיים באוקטובר 2025. התיקונים למאמר נעשו במהלך מלחמת איראן השנייה, באפריל 2026. כך שאף כי "המלחמה" שאליה אני מתייחסת במאמר היא המלחמה בעזה, גם התיקונים נעשו במהלך הווה מלחמה מתמשך, מתארך וחסר גבולות, במיוחד כשלמולו עומדת כל העת ההשוואה ל"מלחמת 12 הימים", המלחמה הראשונה עם איראן, שמוסגרה כולה מתוך גבולות הזמן המצומצמים והברורים שלה.

לייצר תחושת עתיד בתוך החיים לצד אסון, להצליח לחצוב את זמן האסון ליחידות שניתן להבין אותן ולפעול בהן. בפרט, אשאל על הכלים שבאמצעותם החברה היהודית בישראל התמודדה עם המשבר הטמפורלי של מצב האסון בעת מלחמת עזה.[2]

אבחן כלי תרבותי אחד כזה – העיסוק בהיריון. מדוע דווקא היריון? בראש ובראשונה מתוך ניסיון לתת פשר לעיסוק המוגבר בהיריון שהופיע בזמן המלחמה. הבחירה לפרש את השיח הזה ביחס למשבר הטמפורלי התבססה על שני הגיונות עיקריים. האחד הוא הקשר בין היריון ולידה ובין משבר. כבר במילה העברית "משבר" נרמזת הלידה, שכן אחת ממשמעויותיה היא השלב האחרון של הלידה, וגם פי הרחם עצמו בסיומה של הלידה. משבר הלידה הוא הרגע שבו הקושי מגיע לשיא ונפתר עם הפצעתו של החדש, של העתיד. אך בדיוק בשל כך אעסוק בהיריון ולא בלידה: ההיריון, בניגוד ללידה, אינו קרע בזמן. הוא אינו רגע שיא שכל מה שיבוא אחריו כבר לעולם לא יהיה כמו מה שהיה לפניו, אלא פרק זמן ארוך ומתמשך שמחזיק את הבטחת העתיד אבל עוד לא את קיומו, ופעמים רבות גם אינו מקיים את אותה הבטחה.[3] כך, הוא מהווה גילום בגוף של הציפייה לעתיד ואיתה גם של משבר העתיד, ולכן הוא יכול לשמש כציר המחבר בין משבר, זמן ועתיד. מכך עולה ההיגיון השני, שהוא הקשר שבין היריון וזמן. לטענתי, היריון נתפס ומשמש תרבותית ופנומנולוגית כמעין "מכונת זמן": תופעה עם שדה כוח טמפורלי, עם יכולת השפעה על העתיד, העבר והזמן עצמו, אשר משמשת להשלכה של תפיסות עתיד על ההווה.

הבחירה לחשוב על חוויית החיים בזמן מלחמה דרך הפרספקטיבה של ההיריון חורגת מאופני ניתוח מקובלים, הן של המלחמה הן של ההיריון. היא מבקשת לחשוב על המלחמה – תופעה שנוטה להדיר נשים מתוכה – דווקא מתוך מתן מקום לחוויה נשית, ולבחון את חוויית ההיריון בפני עצמה, כהווה, בלי לבטל אותה בפני העבר של המין או העתיד של הלידה, כפי שנעשה פעמים רבות.

היריון הוא תופעה רוויית משמעויות תרבותיות, שקשורות בין היתר במיניות, במגדר, בשארות ובמעמד, כך שהתיאור שאציע כאן בוודאי אינו ממצה ואף אינו מתיימר למצות את התפקידים והמשמעויות של היריון בשיח הציבורי בכלל או ביחס למלחמה בפרט. נקודה חשובה שההתמקדות בהריון הותירה מחוץ לגבולות הניתוח היא העובדה שהיריון, לרוב, הוא תוצר של יחסי מין בין גבר ואישה (ותמיד, עדיין, של מפגש בין תאי מין זכריים

2 זוהי מלחמה ללא גבולות והגדרות ברורים – לא בזמן, לא בשם ולא במספר החזיתות. לצורך הדיון, אתייחס לתקופה שממתקפת שבעה באוקטובר 2023 ועד הפסקת האש והשבת אחרוני החטופים החיים באוקטובר 2025 כאל "מלחמת עזה", אף שהמלחמה באותה תקופה לא הייתה רק בעזה, ולא באמת הסתיימה באוקטובר 2025.

3 מחקרים שונים מציעים הערכות שונות לגבי שיעור ההריונות שמסתיימים בהפלה טבעית. לפי ההערכות המקובלות, שיעור זה עומד על כ־15%–25% מההריונות הידועים (Larsen *et al.* 2013), וכ־31% מהנשים שחוו היריון עברו לפחות הפלה טבעית אחת במהלך חייהן (Wojcicki *et al.* 2023).

ונקביים). מקומם של הגברים ששותפים ביצירת ההיריון נעדר לחלוטין מניתוח זה, ויחד עימו גם התייחסות למין ולמיניות, ובעקבות כך – ההתייחסות לממדים הארוטיים והווירליים המשותפים ליציאה למלחמה ולכניסה להיריון.

העיסוק בתפקיד הטמפורלי של ההיריון נובע מהרצון לתת מקום לחוויית ההיריון עצמה כפי שהיא נחווית על ידי הנשים ההרות, ולא רק לאופן שבו היא נתפסת או משמשת גורמים חיצוניים. לכן, כפי שאני נמנעת במאמר זה מלעסוק ביחסי המין שמובילים להיריון, כך גם אינני עוסקת בתפקידו של ההיריון ככלי נשק ב"מלחמת המינים". ניתוחים פמיניסטיים רבים וחשובים נכתבו על תפקידו של גוף האישה, ובפרט על יכולת הפריון הנשית, בלאומיות ובסכסוכים, ועל האופן שבו הפריון הנשי משמש ככלי נשק במלחמה – דרך אונס ופגיעה ביכולת הפריון של נשות האויב מחד גיסא, ודרך עידוד ילודה והתייחסות לפריון הנשי כ"רחם לאומי" מאידך גיסא.[4] הניתוח שאני מציעה אינו מערער כלל וכלל על תקפותם של ניתוחים אלו וגם לא על מרכזיותם בתפקיד ההיריון והפריון במלחמה בכלל ובמלחמת עזה בפרט,[5] אלא מסב את המבט למחשבה על ההיריון מבפנים, דרך החוויה שלו, ומתוך כך מבקש לבחון משמעויות ושימושים תרבותיים נוספים של היריון בכלל ושל היריון בזמן מלחמה בפרט, שנסמכים על חוויה זו. בעקבות זאת, הניתוח חושב על השלכות השימוש הזה על החברה, על ההיריון ועל חוויותיהן, זכויותיהן ומעמדן של נשים הרות בפועל או בכוח. בסופו של דבר, מטרת הניתוח היא להבין טוב יותר הן את חוויית ההיריון הן את חוויית המלחמה, מתוך בחינת הממשק בין השתיים.

אני כותבת את המאמר הזה כאישה ישראלית ויהודייה, אימא לבנות, שחיה בישראל בזמן המלחמה, וכפמיניסטית שחוקרת היריון ומאמינה בחופש פריון ורבייה. המיקומים הללו קובעים במידה רבה את מגבלותיו ומיקודו של הניתוח. ראשית, הוא הוכתב והוגבל מתוך מודעות ברורה לכך שהמאמר נוגע בפצעים חשופים ובפחדים הקשים ביותר של רבים ורבות בחברה הישראלית, ואני ביניהם. בשל כך עשיתי כמיטב יכולתי לעסוק בנושאים הללו בזהירות המרבית. זהירות אינה בהכרח הלך הרוח המומלץ לכתיבה תיאורטית המבקשת תנופה ועוז, אך נחיצותה הכריעה את הכף. מגבלה שנייה היא הבחירה לעסוק בחוויה של הציבור היהודי בישראל, ולא של הפלסטינים בכלל והעזתים בפרט. אין זה מקומי – וגם אין ביכולתי – לתאר את חוויותיהם של תושבי עזה, אך אפשר רק להניח שחוויית המלחמה בעזה שונה מאוד מחוויית המלחמה בישראל מבחינות רבות, ובהן זו של החוויה הטמפורלית. דווקא מתוך הכרה בחוסר הסימטריה של חוויית המלחמה אני מבקשת לנסות לבחון את אחד הכלים שאפשרו את האסימטריה הזאת,

4 ראו למשל Yuval-Davis and Anthias 1989; Yuval-Davis 1997; MacKinnon 2007; Seifert 2014.

5 לניתוח שמסביר את השיח על היריון החטופות באופן הזה ראו אורשלימי 2023.

שבאמצעותם שומרה ותוחזקה הנסבלות של החוויה הישראלית במלחמה, מה שבתורו אפשר את המשך המלחמה, ההרג וההרס בעזה.

לבסוף, הניתוח שאציע להריונות הספקולטיביים עוטה בעצמו צורה ספקולטיבית משהו. זהו ניסיון להעריך ולשער את משמעויותיה של פעולה תרבותית בזמן אמת, בעת שגם אני ככותבת נמצאת תחת אותה עננת עמימות של מצב האסון של המלחמה ושל הניסיון להבין את ההווה תוך כדי שהוא הווה. לפיכך אין כאן יומרה לקבוע קביעות מוחלטות, אלא שרטוט של השערות והערכות לגבי התפקוד של מושג ההיריון בהיגיון הציבורי בישראל בשנות המלחמה הללו.

זמן, ספקולציה והיריון

זמן המשבר ומשבר הזמן

המשבר הטמפורלי הוא בראש ובראשונה משבר של עתיד. נראה שקביעתו של פרנקו בררדי עוד בראשית המאה כי המאה העשרים ואחת היא "מאה ללא עתיד" (Berardi 2011, 17) הולכת ומתבררת כנכונה ככל שהמאה מתקדמת. "העתיד נגמר", טוען בררדי. אין הכוונה שחץ הזמן נשבר, כמובן, שהרי הזמן מתקדם ללא הרף והעתיד תמיד נמצא לפניו. גם אין מדובר כאן על תחזית אפוקליפטית על סוף העולם הקרב. אלא שקיומו של העתיד בהווה הוא שנגמר. תפיסת העתיד, ובפרט חוויית העתיד המובטח והמבטיח, שמתבססת על התפיסה כי העתיד יכול להיות טוב יותר מההווה, היא שאיננה עוד (שם, 13). אם כן, משבר העתיד הנוכחי של ישראל/פלסטין איננו ייחודי אלא הוא חלק ממשבר עתיד כללי, שלפי בררדי קשור בחיים תחת כלכלה ניאו־ליברלית, בהידלדלות משאבי הטבע ובכישלון הדמוקרטיות הליברליות. ג׳ורג׳ו אגמבן יטען שהבעיה עמוקה יותר: מושג הזמן עצמו, ששלט בתרבות המערב במשך כמעט אלפיים שנה – הזמן המדויק, הרציף והמדיד, שמתקדם באופן ליניארי – הולך ומתערער (Agamben 1993, 102).

בתוך משבר הזמן הכללי, האסון המתרגש בישראל/פלסטין כיום – זה של מלחמת עזה ותועפות ההרג, ההרס והאובדן שקדמו לה ואשר נובעים ממנה – הוא ברור, אקוטי ונוכח במיוחד, והיותו משבר של מחסור בעתיד מורגש בבירור בחוויית היומיום. שכן, כפי שטוען מוריס בלאנשו, זמן האסון הוא זמן חסר עתיד באופן מיוחד (Blanchot 2015, 13). אני רואה בחוויית משבר זו – של "ההתאיידות המאיימת של העתיד" (גבעוני 2020, 109), של היעדר אופק, של אוויר דליל מעתיד שניתן לדמיינו כאפשרי, לקוות לו או אף להתכונן אליו – מאפיין מרכזי של החוויה הטמפורלית בעת הזאת. כפי שזיהתה מיכל גבעוני עוד במשברים קודמים, זהו מצב נואש שבו חוויית־העתיד־כאפשרות היא בעצמה משאת נפש (שם, 106). רבות ורבים בציבור הישראלי מתארים כעת חוויה של הווה חסר

עתיד.[6] הם מתקשים לדמיין סוף למלחמה, או להאמין שמה הוגדר כסופה הוא אכן כזה, ואינם מצליחים לדמיין כיצד יכול להיראות שיקום ועתיד טוב יותר לאחר המלחמה – בעזה החרבה וגם בישראל השסועה, המבודדת והמושחתת מוסרית.

חוויה זו של חוסר עתיד היא חוויה שהכלים הרווחים להתמודדות עם הזמן כושלים בה. זהו זמן שבו כל הפנטזמות, כל מערכי האופטימיות האכזריים שלורן ברלנט מדבר.ת עליהם (Berlant 2011) נחשפים כל העת, מהר מדי, בבלתי־אפשרותם. ועם זאת, המשבר אינו אירוע שיוצר קרע בזמן, אלא המשך של תנאי היומיום הרגילים. לכן המשבר הוא לא רק של העתיד אלא גם של ההווה, שנמתח ומתארך אך גם מוכחש ומתאיין תחת עבר ועתיד שחודרים אליו כל העת.

כשהמשבר הוא גדול ורחב עד כדי כך שאין לו "מתי" ברור ואין לו גבולות טמפורליים, הוא גורם ל"ריסוק עמוק של הטמפורליות" (Morton 2013, 17), של תחושת היכולת לתפוס את הזמן ולפעול בו. במקרים של אסונות בקנה מידה כזה, שטימותי מורטון (Morton 2013) הגדירם כ"היפר־אובייקטים", הכרה בגודל האסון כרוכה בהבנה שלבני האדם אין שליטה על הזמן. ממדי הענק של האסון גורמים לאובדן מקום (displacement) במרחב ובזמן, ולאובדן אוריינטציה בתוך הזמן הגדול מדי, שלא ניתן לאחוז בגבולותיו (שם, 55).

אף שהמלחמה, נוראה ככל שתהיה, אינה מגיעה לממדים של היפר־אובייקט – היא יציר אנושי והיא מתרחשת בקנה מידה אנושי, ואילו האובייקטים שמורטון מתייחס אליהם גדולים הרבה יותר, כמו למשל משבר האקלים – אפשר לראות בה השפעה דומה, גם אם בזעיר אנפין. עם התמשכותה והתארכותה של המלחמה, שסופה מעולם לא היה ידוע, לא נראה באופק, והתקרב והתרחק באופן שנראה שרירותי,[7] היא קיבלה ממדים ואופי טמפורליים שמזכירים אסונות בקנה מידה על־אנושי. מלחמת עזה אינה עומדת בפני עצמה ואינה מתוחמת רק לעזה; היא התרחבה לזירות רבות נוספות ובהן מלחמות מול איראן, ונקשרה למלחמות ולעימותים נוספים ברחבי העולם. כך היא נעשתה לחלק מעידן

6 אמנם משבר העתיד אינו פוקד את כולם באותו האופן, ונראה שגם היכולת לחוות את אפשרותו של עתיד היא משאב שאינו מחולק שווה בשווה. את החברה היהודית בישראל אפשר לחלק בגסות בין אלה שחווים את משבר העתיד המתואר כאן ובין המשיחיים, שההווה שלהם בזמן המלחמה דווקא רווי במיוחד בעתיד. המשיחיות, מעצם תפיסתה, מניחה גם בימים כתיקונם שהעתיד מובטח תמיד ולכן הוא אינו יכול להיות חסר; אך במלחמת עזה החברה המשיחית, בהכללה, ראתה הזדמנות לקדם את שאיפותיה מתוך המשבר – היא חוותה שפעה של עתיד מתפרץ מתוך השבר, ראתה במלחמה "תקופה של נס" (במילותיה של השרה אורית סטרוק ביולי 2024; אזולאי 2024), ופעלה לקראת מימושם של עתידים שעד המלחמה נראו בלתי סבירים, כמו חידוש ההתנחלות בעזה.

7 כך למשל עם הצהרתו של נתניהו במאי 2025 כי הוא "מקווה שנוכל לבשר משהו בנוגע לחטופים. אם לא היום – אז מחר". לאחר שהתברר שאין התקדמות קונקרטית שאליה התייחס, מסר "אם לא מחר – מחרתיים". לשכתו הבהירה שמדובר ב"צורת דיבור" ולא בהצהרה קונקרטית (אייכנר ואחרים 2025). כך, רגע קצר של אופק קרוב לסיום השבי התחלף באופק אינסופי, שתמיד יכול להתווסף לו עוד מחר.

מלחמות חדש במערב, שבו מתרחשות מלחמות ארוכות ומתמשכות שלא ברור מתי, כיצד או אם יסתיימו. הגלובליות של הגורמים והמשתנים שהשפיעו על מלחמת עזה, והממדים הנוראים של ההרס וההרג בה, יצרו תחושה דומה – של אובייקט גדול מדי, בלתי נתפס ובלתי ניתן להבנה מלאה. המלחמה אולי לא גרמה לריסוק מוחלט של הטמפורליות, אבל היא יצרה ערעור עמוק, תחושה חזקה של הכרה באי־השגתנו את הזמן, שמספיקה בפני עצמה לעורר חרדה, חוסר אונים, ודחף לחפש דרכים לארוז מחדש את הזמן.

הספקולציה על העתיד

לטענתה של מלינדה קופר, המשבר הטמפורלי הזה – משבר קופרניקאי של אפסות האדם מול הזמן (Morton 2013, 140) – מעודד מחשבה ספקולטיבית, כזאת שהמובנים האפיסטמיים, המדעיים והכלכליים של ספקולציה מעורבבים בה, מהדהדים זה את זה ומדמים זה את זה (Cooper 2008, 142). הספקולציה מחזיקה יחס דואלי לערך האמת שלה: היא מאפשרת להיאחז בה ולהתייחס אליה כאילו היא אמיתית, בלי להתחייב לאמיתותה. מעמד ארעי ולא מתחייב זה פוטר אותה מעמידה בסטנדרטים מחמירים של היגיון ליניארי או רציונלי (שם, 96), ומאפשר לה להסתמך על טענות שאינן מבוססות היטב ולהסיק מסקנות שאינן בהכרח תקפות לוגית. הפנייה אל הספקולציה, אומרת קופר, נובעת מתוך מגבלות – כלכליות, אפיסטמיות או טמפורליות – ומונעת מן הדחף להתגבר עליהן ולהתמקם מחדש בעתיד (שם, 33). את זאת היא עושה באמצעות עקיפת המגבלה בלי לפתור אותה: היא מחזיקה בתוכה את חוסר הידע וחוסר הוודאות, אך במקביל מפתה ומאפשרת להיאחז בה כאילו היא מוצקה יותר מכפי שהיא באמת. כך, הספקולציה מציגה את עצמה כבעלת ממשות רבה יותר מן הדמיון. היא לא רק טוענת לאפשרות שאולי יכולה להתקיים, אלא בוחרת אפשרות כזאת ומניחה שהיא אכן תתקיים, יוצרת תמונת עתיד אפשרית שלפיה פועלים בהווה, ופעמים רבות מאפשרת גם להיטמע בתוך אותו תרחיש, לשכוח באופן זמני או קבוע שהוא רק אפשרות, ולהתייחס אליו כאל מציאות נכוחה.[8]

ספקולציה היא יחס מובחן אל העתיד, שזוכה לבולטות כאשר כבר אי־אפשר להסתמך על העתיד כעל אופק יציב. היא נדרשת כאשר יש לפעול ביחס לעתיד עוד לפני שהוא מגיע, בלי לדעת אם וכיצד אכן יגיע. לכן הספקולציה – במניות כמו במדע, בתיאוריות קונספירציה כמו בפרשנויות בערוצי החדשות – תמיד מתקיימת בתנאי אי־ודאות, ולכן, בניגוד לתקווה, שאותה המשבר מערער, היא דווקא פורחת בהווה שהעתיד שלו לוט בערפל.

8 הדוגמה של הספקולציה לגבי ההיריון של החטופות, שאעסוק בה בהמשך, מדגימה את העיקרון הזה היטב: כל מי שדנו בה ידעו שזוהי רק השערה ואין שום מידע שמעיד שהיא אכן התממשה במציאות, ועם זאת פעמים רבות דנו בה כאילו היא מציאות ידועה ומוכחת.

זהו סוג של התמקמות ביחס לעתיד ולזמן השונה מיחס של תקווה, ציפייה או אפילו חשש או חרדה. הספקולציה היא טכנולוגיה של דמיון שתפקידה להפוך עתידים לא ודאיים לכאלה שמאפשרים פעולה בהווה (Bear 2020). כלומר, היא מוכוונת לאפשרות פעולה ולשימוש בהווה, ולא למחשבה פתוחה על העתיד. אפשר אף להרחיב ולטעון שהספקולציה לא רק הופכת את העתידים המשוערים לשמישים בהווה אלא מנצלת אותם בתוך ההווה, כלומר מושכת אותם לתוך ההווה ומכלה אותם בתוכו (Walter and Wansleben 2019). לפיכך, הספקולציה מבכרת את ההווה על חשבון העתיד, ובתנאי משבר טמפורלי היא לא רק דוחקת הצידה צורות פתוחות יותר של יחס לעתיד כמו תקווה וציפייה, אלא מגבילה ומבטלת אותן. מתוך כך, היא גם לא חייבת להיות מופנית כלפי העתיד; היא יכולה להתכוונן אל ההווה ואף אל העבר. המחשבה הספקולטיבית מהמרת על העתיד, ופעמים רבות אף מהמרת נגדו,[9] ובעשותה זאת היא מייצרת ומעצבת את העתיד בדמותה וגם מגבילה ודוחקת את קיומו. כך שלא רק שהיא נתפסת כממשית יותר מהדמיון, היא גם משפיעה בפועל על המציאות ומעצבת אותה.

משום שספקולציות פורחות בתנאי אי־ודאות, הן מתרבות בזמני מלחמה ואסון – לא רק בקרב הציבור המגיב למצב המלחמה אלא גם מצד המדינות הנלחמות, שמנהלות מלחמה גם דרכן: הן מושכות עתידים לא ודאיים אל תוך ההווה כאובייקטים של התערבות, חישוב והיערכות.[10] לוגיקה כזאת, המבוססת על ספקולציות ונגזרותיהן, מארגנת בימינו את עצם תורת המלחמה, כך שמלחמות מנוהלות באמצעות ויסות מתמשך של סיכון ספקולטיבי, במקום לכוון לעבר תכליות פוליטיות מכריעות (Lightfoot and Lilley 2017). במסגרת זו העתיד נתפס כשדה של איומים אפשריים המוקרנים על ההווה, שיש תמיד להקדים אותם, להתגונן מפניהם או להבטיח אותם. כך, ספקולציה פועלת במלחמה לא כעמדה שמנסה לחזות את העתיד לבוא ולהתכונן לקראתו, אלא כתגובה לעתיד שכבר נחווה כפגוע או כמצוי בסיכון (שם; Barker 2020).

כמו המלחמה, גם היריון הוא תופעה שמזמינה ספקולציות ורוויה בהן, משום שזמן ההיריון רווי ממילא בשיח על הסתברויות שונות של סיכון, ובעיסוק בניסיון לחיזוי העתיד ושליטה בו.[11] בחברה הישראלית הפרו־נטליסטית, ספקולציות על היריון רווחות במיוחד; כל עלייה קלה במשקל או הימנעות מכוס יין של אישה צעירה מזמנות הימורים וניחושים לגבי השאלה אם היא הרה. מעבר לריבוי הספקולציות לגבי הריונות ובתוך

9 בעולם המניות פעולה זו נקראת "שורט" – האפשרות לא רק להשקיע במניות בתקווה שיעלו, אלא גם להשקיע בהימור שמניות מסוימות ירדו. בררדי מראה איך באמצעות ספקולציה כזאת נגד העתיד, ובפרט נגד החיים, הקפיטליזם – שהתבסס על אמונה בְּעתיד של קדמה ועושר אינסופיים – ממשיך לקיים את עצמו גם כשבמציאות הפיזית והחברתית העתיד הזה כבר קרס ואיננו (Berardi 2011, 109, 113).

10 De Goede 2008; Tellmann 2009; Stockdale 2016

11 Ruhl 1999; Weir 2006; Waggoner 2017

חוויות ההיריון, ההיריון והספקולציה דומים זה לזה ומהדהדים זה את זה באופן שבו הם משמשים להתמודדות טמפורלית. בחלק הבא אתאר כיצד להיריון מוקנה תפקיד דומה לזה של הספקולציה ביחס לעתיד – פעולה של משיכת העתיד אל תוך ההווה וניסיון להחליף את פתיחותו חסרת הוודאות בקיום מוצק שניתן להיאחז בו.

לעבֵּר את ההווה בעתיד

היריון, הן בדעה הרווחת הן בפילוסופיה, נתפס כקשור באופן הדוק לעתיד, כתופעה שפותחת ומאפשרת את עצם קיומו של עתיד. ההווה של ההיריון מוצג לרוב כעתידי באופן מובהק, זמן של "ציפייה", ששואב את המשמעות ואת המובן שלו מאופק הלידה ומהעתיד המושלך של הילד או של הילדה המצופים (Browne 2022a, 447). זהו הווה שמוכוון כולו אל העתיד, שם בו את מבטחו, ממתין לו מתוך ידיעה שיגיע ומפנה אליו יחס של תקווה. העתיד של ההיריון הוא דבר שיש לצַפּות לו, כלומר לרצות בו ולהאמין בבואו.

היחס בין ההיריון ובין העתיד מובן פעמים רבות לא רק כמוכוונות לעתיד אלא באופן טלאולוגי, התופס את ההיריון כתהליך שמוגדר מתוך תכליתו ואשר כל משמעותו היא התקדמות לעבר הלידה. תפיסה טלאולוגית זו מוחקת את מאפייניה של חוויית ההיריון עצמה (Scuro 2017, 194) ומכפיפה את ההווה של ההיריון לאופק עתיד אחד ויחיד: הלידה וההורות (Browne 2022b, 6). כלומר, היריון נתפס כלא משמעותי בפני עצמו, בהווה שלו, ומופיע כתופעה ריקה מהווה, או למצער דלת־הווה. ההיריון ריק מהווה משום שהוא נתפס כתופעה של עתיד, אבל בה בעת היותו חלל פנוי מהווה היא שמאפשרת לו להכיל ולהחזיק עתיד בתוך ההווה. כך, נשים הרות נתפסות כנושאות בגופן את העתיד עצמו. כלומר, היריון אינו נתפס רק כמוכוון אל העתיד, כשער אליו או כתנאי להתקיימותו, אלא כאנומליה טמפורלית – תופעה של עתיד שמתקיימת בהווה, נשא של עתיד־ממש בתוך ההווה.[12]

אפשר לראות כיצד תכונה זו של ההיריון הופכת אותו בדיוק לכלי הנדרש להתמודדות עם הווה אסוני ומשולל עתיד. ההיריון הוא מטונימי למציאות – הוא משולל הווה ומרוקן ממנו כמוה – אבל בניגוד אליה, הוא גם מלא בעתיד. כך, הוא מחזיק הבטחה לאפשרות לבטל את ההווה הבלתי נסבל ולמלאו בעתיד נכסף שאינו מוכתם. ואכן, קייטי ג׳נטייל

12 לכאורה, את תפקיד נשיאת העתיד, האפשרויות הפתוחות והתקווה מחזיק בתרבות לא רק ההיריון, אלא גם הפיגורה של הילד, כפי שהראה לי אדלמן בספרו *No Future* (Edelman 2004). אך העובר הוא נשא מוצלח הרבה יותר לתפקיד נשיאת העתיד מאשר הילד, שכן הוא עתידיות טהורה: הוא בלתי נראה ובלתי מוחש עבור הסביבה, ואין לו דרישות, מגבלות או רצונות. הוא כל כולו הבטחה לעתיד שטרם הוכתמה על ידי הקיום בהווה, אך בד בבד הוא גם בעל ממשות בעולם החומרי. היכולת של העובר לגלם עתיד טהור תלויה בקיום הלימינלי הזה, שנפגם עם התממשותו בעולם כילד (Gentile 2023b, 52).

זיהתה במחקרה שבתקופות של משבר יש עלייה בעיסוק הציבורי בהריונות. למשל, לאחר פיגועי 11 בספטמבר, היריון, שעד אז נחשב תופעה פרטית שקשורה לחיים הדומסטיים ולכן אינה מעניינת ובוודאי אינה סקסית או ראויה לסיקור (Mullin 2005, 16), הפך פתאום ל"סחורה לוהטת" באמצעי התקשורת (Gentile 2023a, 49).

משבר העתיד מערער את האפשרות להחזיק ביחס הפשוט של ציפייה־לעתיד שההיריון לכאורה מייצג. החוויה שלו היא כזאת שבה אי־אפשר לחכות עוד לעתיד, בשני מובנים סותרים אך משלימים: מחד גיסא אי־אפשר לחכות לו ולבטוח בכך שיגיע, כי כשהעתיד מאיים, מחריד או שעצם קיומו מוטל בספק לא ניתן עוד לצפות לו בנחת, ומאידך גיסא החוסר בעתיד מורגש בהווה באופן כה אקוטי עד שלא ניתן עוד להמתין, ויש לזרזו ולהביאו אל ההווה. אך ערעור הציפייה לא ערער את מעמדו של ההיריון כנשא של יחס אל העתיד, אלא שינה את האופן שבו נתפסים העתיד, ההיריון והיחס ביניהם.

כחלק מכך, ההיריון הפך להיות גם זירת קרב על העתיד (Cooper 2008, 179). בזירה זו הריונות נחלקים בחדות ובגסות לכאלה שהם רצויים ונבחרים – הריונות שהאישה הנושאת אותם מתמסרת לעתיד ומחזיקה את הציפייה והתקווה אליו על אף משבריותו – ולכאלה שאינם רצויים, הריונות שהאישה הנושאת אותם מבקשת למנוע את עתידם, וכמו מאשררת את אי־האפשרות לצפות לעתיד. בכך היא מערערת הן על תפקידה כנושאת העתיד הן על האפשרות לסמוך על העתיד שהיה אמור להיות בלתי נמנע. לפיכך ההתנגדות להפסקות היריון הפכה לזירה מרכזית של התמודדות עם משבר העתיד באמצעות הכחשתו, והתעקשות על אחיזה בעתיד יציב ומובטח.

במסגרת העיסוק בהריונות לא רצויים בשיח הציבורי על הפסקות היריון, רטוריקה בולטת של התנגדות להפסקות היריון היא "הקרסת העתיד" (Sofia 1984). תפיסה זו לא רק מכפיפה את ההווה של ההיריון לעתיד הקבוע מראש של הלידה, אלא מכניעה אותו תחתיו לחלוטין: העובר כבר נתפס כילד.ה, והאישה ההרה – כאֵם (Browne 2022a, 447). כך למשל, ארגוני פרו־לייף (pro-life) מקפידים להתייחס לעובר כאל "ילד שטרם נולד" (unborn child) (Cooper 2006; Dubow 2011). זוהי תפיסה שאינה מוגבלת לשיח זה, והיא רווחת גם בתרבות הפופולרית ואפילו בפילוסופיה הפמיניסטית (Browne 2022b, 6).

הקרסת העתיד מכילה הבטחה להקלת הקושי בהתמודדות עם ההווה המעורער ועם העתיד המאיים או הנעדר. הקרסתו של עתיד מסוים – כזה שניתן לסבול אותו – אל ההווה ועליו, והתייחסות אל העתיד הזה כאילו כבר הוכרע, הן אסטרטגיית הישרדות והתמודדות עם החרדה מאי־הידיעה של העתיד, או מהידיעה של אי־העתיד. זהו, אם כן, מנגנון התמודדות עם היגיון פסיכולוגי של הפגת חרדה (Gentile 2023b, 45). ואכן, ניתן לראות ששיח הפרו־לייף עסוק בניסיון חרדתי לדעת את העתיד מבעוד מועד, להתכונן

אליו ולהימנע מחרטות – דברים שאינם אפשריים באמת, אך נתבעים בשיח זה באופן תדיר (גולדמן 2019).

הקרסת העתיד כרוכה בטענה שההתקדמות לקראתו היא בלתי נמנעת ושהדברים נועדו בהכרח להיות כאלה (Sofia 1984, 54). אך בדיוק כאן ההבטחה שבהקרסת העתיד מבטלת את עצמה: העתיד המוקרס הוא תמיד מובטח ולכן הוא מנחם, אבל בניגוד להבטחה שבעתיד הפתוח, המחדש והאינסופי שההיריון אמור לספק,[13] העתיד המוקרס – משום שהוא מובטח – הוא תמיד סגור ומוכרע וכבר נקבע בעבר; זהו עתיד שתמיד היה מה שיהיה. לכן הקרסת העתיד נכשלת ומשחזרת שוב ושוב את ההווה של המשבר, יוצרת בדמותו את המשבר הבא, בנבואה שמגשימה את עצמה.

נוצר כאן מעגל אכזרי של היזון חוזר: החוויה של משבר טמפורלי, של חוסר אקוטי בעתיד, גורמת לניסיון למשוך את העתיד לתוך ההווה, כדי להשקיט את החרדה ולהתמודד עם המחסור בעתיד, וזה בתורו מגביר את חוויית המשבר הטמפורלי, וחוזר חלילה. המטרה והתוצאה של המהלך המעגלי הזה, אומרת זואי סופיה, הן שיתוק של הציבור לכדי חוסר פעולה מתוך חוסר אונים טמפורלי (שם). חוסר האונים אינו נובע רק מעמידה מול עתיד שנתפס כבלתי נמנע ולכן אין טעם להתנגד לו; הקרסתו של העתיד על ההווה מרוקנת מתוכֶן את שניהם יחד, ומערערת את היכולת להשתמש בזמן (Gentile 2015, 38). זהו הרובד היסודי יותר של המשבר הטמפורלי: לא רק משבר של עתיד, אלא משבר של הזמן עצמו כמאפיין של החוויה, של היכולת להשתמש בזמן ולהתקיים כסובייקטים טמפורליים (Guenther 2013, 196).

אני רוצה לפנות כעת אל שני מופעים מקומיים של שיח ספקולטיבי על היריון, שחורגים מן העיסוק בהריונות לא רצויים כנשאים של עתיד כפוי. אם בשל המאפיינים הספציפיים של המשבר במלחמת עזה ואם בשל התפיסות הספציפיות של החברה הישראלית לגבי היריון, מופעים אלו משמשים באופן שונה את ההתמודדות עם המשבר הטמפורלי. המופע הראשון עוסק ביחס שבין היריון ובין העתיד, אבל דווקא מתוך מחשבה על הריונות רצויים, ושואל איזה סוג של יחס הם מחזיקים אל העתיד בתוך משבר המלחמה. השני עוסק אמנם בהריונות לא רצויים, אבל כאלה שדווקא משום שהם הגילום המובהק ביותר של היריון לא רצוי ניתנה להם הלגיטימציה לכפור בעתיד, להתנתק ממנו ולעסוק בהווה; מופע זה מדגים כיצד הריונות כאלה מהווים מטונימיה להווה המשברי ובה בעת משמשים להתמודדות איתו.

13 ראו למשל ארנדט 2013, 283.

הילדים של חורף שנת 23׳

המופע הראשון שאעסוק בו הוא מופע של ספקולציה לגבי עלייה במספרם של הריונות ולידות בזמן המלחמה, מה שמכונה ״בייבי בום״.[14] מכיוון שהספקולציה על בייבי בום מניחה שרבות יבחרו בהיריון כתגובה למלחמה, עולה ממנה שמי שהחזיקו בספקולציה זו היו חייבים לחשוב בעצמם שכניסה להיריון היא תגובה נפוצה, אם לא מתבקשת, במצב זה.[15] לכן עצם שכיחותה של הספקולציה בנוגע לבייבי בום מלמדת על קיומו של היגיון תרבותי לגבי רעיון הכניסה להיריון כתגובה למצב מלחמה ואסון.

אני מציעה לחשוב על הבחירה להביא ילדים לעולם בזמן המשבר לא כעל ניסיון למשוך את העתיד אל ההווה, כפי שתיארתי לעיל, אלא כעל ניסיון להשליך עוגן אל עבר העתיד הפתוח ולקנות מניה בעתיד המוחלט, בנצח. בניגוד לתיאוריה של הקרסת העתיד, העוסקת באופן שבו כופים את העתיד ואת האחריות לקיומו על נשים שאינן מעוניינות בתפקיד ונמצאות בהיריון לא רצוי, כאן הספקולציה מניחה שנשים רבות לוקחות על עצמן את התפקיד הזה, מתמסרות לו ומוסרות את גופן ואת חייהן לעתיד. השערה זו מפתיעה במיוחד כאשר מדובר בקיומו של בייבי בום תוך כדי מלחמה, בניגוד למודל המוכר של בייבי בום שמגיע לאחר מלחמה. לטענתי, המחשבה על קיומו של בייבי בום שכזה מערערת את חלוקת התחומים הטמפורלית בין מוות וחיים, ולכן גם בין היריון ומוות, וחושפת משמעויות נוספות של הקֶשֶר בין היריון למלחמה.

14 כבר בתחילת נובמבר 2023 התפרסם במגזין **לאישה** טור של רופאת הנשים רונית אלמוג שכותרתו ״האם אנחנו צפויים לגל חדש של ׳בייבי בום׳ בעקבות המלחמה?״, וכותרת המשנה עונה מייד שאכן צפוי ״גל לידות משמח״ בעוד תשעה חודשים (אלמוג 2023). כתבות נוספות העוסקות בחיזוי של בייבי בום עתידי או בהתייחסות לבייבי בום קיים התפרסמו באופן שוטף לכל אורך חודשי המלחמה במגוון ערוצי תקשורת (ראו למשל צ׳חנובסקי 2023; גל 2024; מעוז 2024; הדר 2025; חיים 2025). השאלה אם אכן התקיים בייבי בום שכזה אינה קריטית עבור הניתוח שעוסק בספקולציה על אודותיו, ומכל מקום היא עדיין לא הוכרעה. נתוני הילודה בשנת 2024 הצביעו על עלייה בילודה בקרב הציבור היהודי בישראל בזמן המלחמה: שיעור הפריון הכולל בישראל היה במגמת ירידה בעשור האחרון, וירד מכ־3.10 ילדים לאישה בשנים 2015–2018 ל־2.84 ב־2023. ב־2024 נראה שהמגמה השתנתה, ושיעור הפריון חזר לרמתו בשנת 2022 ואף עלה עלֶיה במקצת: מחודש אוגוסט 2024, המשקף התעברות בדצמבר 2023, הוא החל לעלות, בעיקר בקרב נשים יהודיות, ובמידה ניכרת: שיעור הפריון אצלן עלה ל־3.19 (וינרב 2024, 8). נתוני הילודה של שנת 2025 הצביעו דווקא על ירידה בשיעורי הפריון, עד כדי שיא שלילי של כל הזמנים בקצב גידול האוכלוסייה בשנה זו (וינרב 2025, 3). מצירוף הנתונים של שתי השנים עולה שככל הנראה היה ״בייבי בום מתון״ בקרב האוכלוסייה היהודית בשנת 2024 (הריונות שנוצרו בחודשי המלחמה הראשונים בסוף 2023 ותחילת 2024), שלא המשיך בשנת 2025 (שם, 8).

15 אינני טוענת שבייבי בום מורכב בהכרח מהריונות מתוכננים. עם זאת, הספקולציה והשיח בנושא לא עסקו במחשבה על המוני נשים שנקלעו להיריון ונכלאו בו, אלא הניחו את קיומן של נשים שהחליטו להיכנס להיריון, או למצער בחרו לקבל בברכה היריון לא מתוכנן. בישראל, שבה הפסקות היריון נגישות מאוד, סביר לקבל את ההנחה שלמעט חריגים נדירים, היריון שלא הופסק הוא היריון שהאישה הנושאת אותו בחרה בו, מראש או בדיעבד. על ההבחנה בין הריונות רצויים, מתוכננים ונבחרים ראו Shalem and Rozmarin 2025.

כל עוד הבייבי בום מגיע אחרי המלחמה, כמו בדור הבייבי בום המקורי שאחרי מלחמת העולם השנייה או ב"ילדים של חורף 73'" בישראל,[16] אפשר לחשוב עליו כמנוגד למלחמה. ההיריון שמגיע "עם שחר, בתום הקרבות", יותר משהוא תולדה של המלחמה הוא תולדה של סיום המלחמה, סימן לשחר חדש של תקווה, ליכולת לראות שוב עתיד ולכן גם את האפשרות להביא שוב ילדים לעולם. המלחמה, במודל הזה, עוסקת במוות, וכשהיא מסתיימת מגיע הזמן לשוב ולהוסיף חיים לעולם, "למלא בגופכם את מה שחיסרה המלחמה", כדברי השיר. אבל מה פשרו של בייבי בום שהוא חלק מהמלחמה ולא תשובה לה? מה פשרו של היריון שמתקיים תוך כדי המלחמה, המוות וחוסר העתיד? מה משמעות ההנחה שנשים מבקשות למלא בגופן את מה שהמלחמה מחסרת, בהווה מתמשך?

תשובה מקובלת אחת היא כי הבחירה להביא לעולם חיים בזמן מלחמה היא בחירה בחיים על פני המוות; תשובה אחרת היא שמדובר בהכפפה פשוטה של החיים אל המוות. אבל שתי התשובות האלה מבוססות על תיאורים פשטניים מדי של היחסים המורכבים בין חיים ומוות שמתגלמים בהיריון. אמנם הולדת ילדים בזמן המלחמה אינה ממש התנגדות למוות הכלול בה, אך אני מאמינה שעבור רוב הנשים, גם התשובה כי ה"מאמץ המלחמתי" שלהן הוא למלא בגופים את השורות המידלדלות – להביא לעולם ילדים שיגדלו להיות חיילים נוספים שיוכלו למות – אינה מייצגת נאמנה את החוויה הפנימית שלהן, את המוטיבציה להביא ילדים לעולם בזמן מלחמה.

אם כן, נדרש תיאור מורכב יותר של היחס שבין היריון ומוות. ערבוב התחומים בין החיים והמוות, בין ההיריון והמלחמה, חושף שהיריון איננו ניגודו של המוות או של המלחמה. כך נחשפת בחולשתה התפיסה העומדת בבסיס הכינוי "פרו־לייף", שלפיה בחירה בהיריון היא בחירה בחיים ולא במוות. יחד איתה מתערערת גם המחשבה שקיימת הפרדה ברורה, מהותית וטמפורלית, בין היריון למוות, שבה היריון מגיע לפני החיים (ולכן גם לפני המוות) ואחרי המלחמה, כלומר אחרי המוות, אבל הוא אינו מכיל מוות ואינו מוכל בתוכו.

את המשמעות של היריון כקשור במוות, ולא מנוגד לו, אפשר להבין מתוך הקֶשֶר של ההיריון לעתיד. היריון, כפעולה של הבאת ילדים לעולם, אכן דורש להתמסר לעתיד ולהשליך עליו את יהבך, לפנות מקום של ממש לעתיד בגופך ובחייך. אך התמסרות לעתיד אינה נחווית בפועל כמשיכה של העתיד אל תוך ההווה מתוך ניסיון לסגור את העתיד ולשלוט עליו, כפי שמבקשים לעשות מקריסי העתיד. כל הורה יודעת שבניגוד לעובר, שעליו ניתן לכפות כל פנטזיה עתידית, הילד שנולד אינו מוכרע תחת העתידים שהוריו מעמיסים עליו ואינו מתיישר לפיהם. הוא תמיד ישות חד־פעמית וחסרת תחליף, חדשה

16 כמו במלחמת העולם השנייה גם במלחמת יום כיפור, למשל, שיעור הפריון צנח בשנת המלחמה ועלה מייד אחריה (וינרב 2024, 6).

ומפתיעה, ונחווה אצל אימו כריבוי של עתידים אפשריים. לכן המפגש עימו פותח פתח לעתיד שלא ניתן לחזותו באופן מלא (Rozmarin 2024, 224). העתיד היחיד שהילד מבטיח הוא עצם התקיימותו בעתיד, כלומר את קיומו־בעתיד של דבר מה שאת מחויבת לו יותר מכול. לפיכך הבאת ילדים לעולם, יותר משהיא פעולה של החזקה בעתיד, היא כזאת שבה העתיד הוא שמחזיק בך – מרגע שהפכת להורה, אין לך הפריבילגיה להיות אדישה כלפי העתיד, מאיים או נסתר ככל שיהיה, שכן ילדים לא רק פותחים את ההווה של אימותיהם אל העתיד אלא גם מטילים עליהן אחריות לקיומו של עתיד זה, ליצירת עתיד שבו חייו של הילד יוכלו להתפתח (שם, 225).

אם כך, אפשר להבין את ההיאחזות בבייבי בום כאופן אחר של התמודדות עם משבר העתיד: כזה שאינו מנסה להיאבק בתחושת המחסור בעתיד באמצעות יצירת תחושה כוזבת של עתיד בתוך ההווה, אלא מבקש להיאבק בכניעה לתחושת המחסור הזאת, בוויתור על העתיד, באדישות או בייאוש כלפיו. באופן זה, הבאת ילדים לעולם בזמן המלחמה אינה נובעת מתקווה לעתיד טוב יותר, אלא היא בעצמה ניסיון ליצור את התקווה, ליצור את האכפתיות כלפי העתיד. במקום משיכה של עתיד סגור אל תוך ההווה, זו השלכה של העצמי אל עבר העתיד הפתוח, ללא ערובות לכך שיהיה היכן לנחות.

מכיוון שהערובה היחידה בכל אופק עתיד היא קיומו של המוות בסופו, ההיריון, מעצם היותו תופעה הרת־עתיד, הוא גם תופעה הרת־מוות. להכניס את העתיד לגופך ולהתמסר לו משמעו גם להתמודד עם המוות באופן מוחשי המגולם בבשרך, כאופק שלא ניתן לחמוק ממנו. יתרה מזו, כל היריון מכיל גם אפשרות ממשית למפגש עם המוות: הסיכון הנדיר אך המאיים למוות של האישה ההרה בהיריון או בלידה,[17] והאפשרות הרווחת למפגש אינטימי וקרוב במיוחד עם המוות במקרה של מות העובר ברחם – תופעה יחידאית בחוויה האנושית שבה הגוף מכיל בתוכו מוות אך ממשיך בעצמו לחיות. כך, למלא בגופך את מה שחיסרה המלחמה פירושו למלא את גופך בחוסר שיוצרת המלחמה: לתת מקום בתוך גופך למוות או לאפשרות של מוות, להכיל בגוף קצת מהמוות שמתחולל סביב, לשאת בתוכך חלק ממשא המוות.

גם אם חושבים על ההיריון כעל אפשרות להתגבר על סופיות המוות ולהשיג נצחיות באמצעות שרשרת הדורות, אין הדבר פוטר את חוויית ההיריון מן המוות אלא להפך, הוא קושר אותם זו בזה: הבאת ילדים לעולם היא אולי דרך להתגבר על המוות של המין האנושי, אך לא על המוות של האדם הפרטי. לכן, כפי שטוענת אדריאנה קבררו, לחשוב כך על היריון משמעו לכרוך בינו ובין ההכרה בחוסר היכולת להתגבר על המוות של העצמי, ויתר על כן – להפוך את המוות לאמת המידה של ההיריון והלידה, שכן אלה

17 ממוצע התמותה בלידה או בשל סיבוכי היריון בישראל עומד על 2.6 למאה אלף לידות. שיעור זה הוא אמנם מהנמוכים בעולם, אך עדיין איננו אפסי (פקר זלוטין ואחרים 2025).

מובנים ומוערכים דרכו (Cavarero 1995, 99). לכך אפשר להוסיף את תפיסתה של סימון דה בובואר, שלפיה עצם הניסיון להתנגד למוות באמצעות הגוף, להשיג נצח באמצעות החומר, מכניס את המוות, את הגופני ואת החולף אל תוך האלמוות. כך, היריון הוא החוויה שבה מותה של האישה הופך עבורה מעתיד מופשט לאמת המגולמת בבשרה, שכן גופה הוא החומר שמוקרב למען יצירת העתיד והנצח (דה בובואר 2007, 357). בתפיסה הזאת, אומרת קבררו, להיוולד משמעו להיכנס לעולם כדי למות, וללדת משמעו להניע את מעגל המיתות שמשמר את האלמוות של המין (Cavarero 1995, 100). לפיכך היריון קשור במעגל של חיים ומוות, של החלפת המתים בחיים, של יצירת חיים שנועדו למות – תמיד, ולא רק בבייבי בום בזמן מלחמה.

כך מתברר שבניגוד לגישתו של אדלמן, שתפס את הבחירה להביא ילדים לעולם כחלק מעתידנות רבייתית שמבקשת לחמוק מהמוות ושההתנגדות הקווירית לה היא ההתמסרות לדחף המוות (Edelman 2004), דווקא העתידנות שבפעולת הרבייה של ההיריון והלידה מתגלה בעצמה גם כהתמסרות למוות ולא כבריחה, הגם שהיא אכן כוללת התמסרות לעתיד. הבייבי בום מתגלה לא רק כבחירה בחיים לנוכח המוות של המלחמה, אלא גם כאופן של השתתפות במפגש עם המוות.

אך גם בהתגרות במוות דרך מלחמה והרפתקאות, שמיוחסת באופן מסורתי לגברים גיבורים, וגם בהתמסרות לדחף המוות שאדלמן מייחס לגברים הומוסקסואלים, המוות כאידיאל נשמר לגברים ונמנע מנשים. ההתחככות וההתגרות במוות, ובפרט במוות במלחמה, הן שלרוב נתפסות כראויות להערכה או כתופסות את מהות הקיום האנושי לאשורה. המוות במלחמה, טרגי ככל שיהיה, הוא גם דרך מקובלת לזכות בנצח – בעולם הבא, או, דרך תהילת עולם, בעולם הזה. מכיוון שהאפשרות לצאת למלחמה ולהרפתקה, לפגוש את המוות ולהיות יכול לו, הייתה (ועודנה, במובנים רבים) שמורה לגברים, המוות והנצח שויכו להם; נשים, על כל חוויותיהן הייחודיות כמו היריון ולידה, הודרו ממנו (Cavarero 1995, 20–21). חוויית המפגש־עם־המוות של נשים בהיריון אינה מזכה אותן בנצח. הן מקיימות בגופן את העתיד, אך זהו עתיד חומרי וחולף ולכן המוות משמש עבורו תקרת זכוכית, בניגוד למוות ההירואי, המשמש "מעלית זכוכית" אל העתיד הנצחי.

ואולם ההכרה בהיריון כחוויה של עמידה בחזית החיכוך האנושי עם העתיד מאפשרת לראות את הגבורה וההקרבה הכרוכות בו; כפי שמראה מירי רוזמרין, עצם החשיפה לעתיד יוצרת פגיעות, שהיא התוצאה האימננטית של העתיד (Rozmarin 2017, 80). היריון יכול אפוא להיתפס כשדה הקרב של נשים, שבו הן מסתכנות בחשיפה מוגברת לעתיד במאבק על החזקת הדאגה לעתיד, ובמהלכו הן מתחככות במוות. ככזה, הוא מספק לנשים הזדמנות לקנות את מנייתן במוות במובנו כאנושי ונצחי, ולא כחומרי וחולף, כפי שגברים קונים מניה זו במלחמה (Cavarero 1995, 20). בתוך תרבות שמקדשת תמיד את המתים במלחמה, וברגע התרבותי הנוכחי שבו העתיד מעורער במיוחד ואילו המוות האלים נוכח

במיוחד וגם מואדר במיוחד, כל זירה שבה מתאפשרת לנשים התחככות שכזאת עם המוות, ועם הכבוד והבטחת העתיד שבאים עימה, הופכת לנדרשת ולנחשקת במיוחד.

תפיסה זו של היחס בין היריון ומוות מציעה לחשוב את הבייבי בום כאופן של נשים להשתתף במלחמה, אבל לא במובן הפשוט שהוצג קודם: לא כהשתתפות במאמץ המלחמתי במובן הקולקטיביסטי של ייצור חיילים נוספים לקרב, אלא כהשתתפות בחוויה הפרטית של מאבק למען העתיד, ובתוך כך גם בקניית מניה במוות, ואיתו בנצח; ובמפגש הגופני עם המוות בהתחככות עם גבולותיו, במסירת הגוף למוות עבור החיים, ב"חוויה שנענית לחיים עד כדי מוות" (Bataille 1986, 11; וראו גם LaChance Adams 2016).

הקרסת העתיד על ההווה נוטלת מנשים הרות מרכיב הכרחי מהסובייקטיביות שלהן, והופכת אותן, כפי שמתארת קרולין דינשאו, ל"לא־אדם שאינו עכשיו" (Dinshaw 2015, 42). מעבר לפגיעה בסובייקטיביות הטמפורלית, לאופן ההתמודדות הזה עם המשבר הטמפורלי יש גם מחירים קונקרטיים ומוחשיים יותר בחייהן ובגופן של נשים הרות (ושל נשים בכלל – הקרסת העתיד אינה עוצרת בהתעברות, ולכן כל אישה בגיל הפוריות נתפסת כאישה הרה בפוטנציה או בהתהוות; ראו Berlant 1994, 148). כאשר היריון נתפס כחלל ריק מהוֹוה, שמכיל בתוכו את העתיד המתגלם בעובר, גופן של נשים – שמקיף את בועת העתיד הזאת – הופך אנלוגי להווה הבלתי נסבל שאליו הוחדר העתיד. בהתאם, במקום להיתפס כמה שמשמר ומקיים את העובר, גופן של נשים הרות נתפס כמאיים על העובר וכמתחרה עימו (Bordo 2003, 88). מכיוון שההווה של ההיריון מופקע לטובת העתיד, כל פעולה של נשים הרות העוסקת בהווה שלהן הופכת ללא לגיטימית, לפשע כנגד העתיד עצמו (Paltrow 2013).[18] במקביל, בשל התפשטותה של תפיסה יריבית זו (שלם 2025), שבה האישה ההרה (המסמלת, כאמור, את ההווה המאיים) נתפסת כסביבה עוינת ומסוכנת לעובר, חלה עלייה במספר המקרים שבהם הממסד הרפואי רואה בעובר – ולא באישה – מטופל שאליו הוא מחויב (Fasouliotis and Schenker 2000). כפועל יוצא, נשים הרות זוכות לטיפול רפואי שאינו מיטבי עבורן,[19] ומשלמות בגופן ובחייהן על הצורך לשאת את העתיד שנכפה עליהן.

18 שילוב של שני אלה גורם לכך שכל הנשים ההרות – לא רק אלה שמבקשות להפסיק את הריונן – חשודות מראש בחתרנות נגד העתיד ולכן נתונות לרמה הולכת וגוברת של ניטור, שיטור ומעקב, וכתוצאה מכך גופן ומעשיהן עוברים קרימינליזציה מואצת (McCulloch 2012; Paltrow and Flavin 2013; Doan and Schwarz 2020).

19 דוגמה עדכנית, קיצונית אך לא יוצאת דופן לכך היא סיפורה של אדריאנה סמית, שבפברואר 2025 פסק בית משפט במדינת ג'ורג'יה שבארצות הברית – בניגוד לרצון משפחתה – שיש להחזיק אותה בחיים אף שהייתה שרויה במוות מוחי, כדי לשמור על חייו של העובר בן תשעת השבועות שנשאה ברחמה. סמית הוחזקה במצב זה כארבעה חודשים, עד שיולדה בניתוח קיסרי כשהעובר הגיע לשלב החיות, ולאחר מכן נותקה ממכשירי ההחייאה (Sherman 2025).

לעומת זאת, הניתוח שלי מציע שהקשר בין היריון לעתיד לא חייב להיות כזה, ושבאמצעות ההיריון נשים עשויות "להרוויח" עתיד פחות סגור, סוגר ומאיים. ואולם יש להכיר בכך שזהו עדיין עתיד מוגבל מאוד: הוא חסום באופק המוות הגופני, מצמצם את חוויית ההיריון, ותלוי בהגבלה שבשימור תפקידים מגדריים מסורתיים ואופנים מובחנים שבהם גברים ונשים זוכים להשתתף באנושיות ובנצח.

בשבי ההווה

בפרק זה אעבור מהיריון שמשמש להתמודדות עם משבר העתיד להיריון שמשמש להתמודדות עם משבר ההווה. אעקוב אחר מחשבה ספקולטיבית אחת שרווחה עד שובן של אחרונות הנשים החטופות החיות בפברואר 2025, והיא הספקולציה בדבר כניסתן של החטופות להיריון מאונס על ידי שוביהן בעזה.

למרבה המזל, עדויותיהן הגלויות של החטופות ששבו לא מספרות על היריון כזה שהתקיים בפועל, וכולי תקווה שזהו אכן המצב. התופעה שאני מבקשת לעסוק בה איננה היריון בפועל של החטופות, אלא השיח על היריון שכזה בציבור בישראל, שהתקיים במנותק מהיריון ממשי, גם לו היה כזה. עם זאת, ההתייחסות להיריון של החטופות כאל מחשבה ספקולטיבית אינה מבקשת לטעון שלא היה זה חשש רלוונטי ושלא היה סיכוי שהן אכן בהיריון (ועדיין קיימת האפשרות שאכן היה היריון כזה שהציבור אינו יודע עליו).

בניגוד להריונות הרצויים ומבקשי העתיד שנדונו בפרק הקודם, היריון של חטופות הוא מייצג אידיאלי של היריון לא רצוי בחברה הישראלית. אין מדובר רק בהיריון שנוצר כתוצאה מאונס – שלרוב משמש כסמן הקיצוני של ספקטרום אפשרויות ההיריון הלא רצוי – אלא בהיריון שנוצר כתוצאה מאונס על ידי אויב אכזר ושנוא, בתוך המצב הנורא ביותר וחסר האונים ביותר שניתן להגיע אליו במלחמה. לכן, במובנים רבים, זוהי ספקולציה לגבי התגלמותו המוחלטת וחסרת העוררין של ההיריון הלא רצוי. העובר המדומיין של הריונות כאלה אינו אותו נשא מושלם וטהור מחטא של עתידיות טהורה, אלא להפך – גילום מרוכז של ההווה המוכתם, החודרני והמושחת, ושל כל מה שהקיטוב המעמיק בזמן המלחמה דחק אל מחוץ להגדרת האנושי ומאיים כל העת לשוב ולחדור פנימה: הפלסטיני, העזתי, החמאסניק. שלא כמו הריונות שנוצרים בעקבות אונס – ששמרנים רבים מתנגדים להפסקתם – היריון כזה הוא לא רצוי באופן אבסולוטי; איש אינו רוצה בו.[20]

20 בשונה מהשיח של מתנגדי ההפלות בארצות הברית, ההתנגדות להפלות בישראל מאז ומעולם עסקה יותר בלאום מאשר בזכותו של העובר לחיים, כפי שאפשר לראות באג'נדה של אגודת אפרת – מהקולות הבולטים והעיקריים של התנגדות להפלות בישראל – שמטרתה המוצהרת היא "לעודד את הילודה בעם היהודי" (שפר ואחרות 2025). כך שבשיח הישראלי על התנגדות להפסקות היריון, היריון שמסכן את הלאום מוחרג מהתנגדות זו בקלות רבה יותר מאשר היריון מאונס.

בשל כך, הריונות אלו הוחרגו מתפקיד נשיאת העתיד, והספקולציה עליהם עסקה תמיד בהפסקתם היזומה.[21] בניגוד להתייחסות להריונות לא רצויים שהוצגה לעיל, שלפיה עצם הרצון להפסיק את ההיריון נתפס כפשע כנגד העתיד, העיסוק בהריונות הללו חשב אותם תמיד כחסרי עתיד, ככאלה שאינם יכולים ואינם אמורים לשאת את העתיד או להתקיים בו. תחת זאת, הם עצמם נתפסו כמקבילים או מטונימיים להווה האסוני של המלחמה: הם סימנו את החותם שנותר בחברה הישראלית אחרי החדירה והחילול של שבעה באוקטובר, ואת החשש שחותם זה ממשיך להתפתח, לתפוס מקום ולתת בה את אותותיו. לכן הם נחשבו אך ורק כהריונות נוראים ולא רצויים שיש להפסיקם. ההקבלה בינם ובין המלחמה הנגישה אותם לשמש ככלי להתמודדות עם ההווה הקשה של המלחמה. אבל כעת אראה כי מאפייני חוויית ההיריון ששימשו להתמודדות זו שייכים לכל היריון, ולא רק למקרה קצה ספקולטיבי זה.

השיח על האפשרות שהחטופות בהיריון מאונס בידי שוביהן נכח בתקשורת וברשתות החברתיות בישראל משלב מוקדם למדי של המלחמה, ושימש מטרות ואג׳נדות רבות. המחשבה על היריון החטופות שימשה כהמחשה לחומרת מצבן של החטופות בשבי,[22] ובחודשי המלחמה הראשונים היא אף שימשה כדדליין, שעון הסופר לאחור את האפשרות של החטופות לעבור הפסקת היריון.[23] אך ככל שעבר הזמן והמלחמה התארכה, התרבו ההתייחסויות המשתמשות בספקולציית ההיריון כדי למדוד את זמן המלחמה ולהשוות אותו לזמן היריון. הניתוח שאציע אינו מתיימר להיות ממצה בשום אופן אלא רק להאיר פן מסוים, טמפורלי, של ספקולציית ההיריון.

לטענתי, הספקולציה על היריון סייעה להתמודד עם הדיסאוריינטציה בזמן שאותה יצרה המלחמה, שעיוותה וערערה את תחושת ההתמצאות והשליטה בזמן, וגבולותיה הטמפורליים לא נראו באופק. ההתמודדות עימה נשענה על שתי תכונות מנוגדות של ההיריון: גבולותיו הטמפורליים הקשיחים, והחוויה הטמפורלית המעורערת והמעורפלת שלו.

התכונה הטמפורלית הראשונה של ההיריון, שהופכת אותו למשען נוח בתקופה של דיסאוריינטציה טמפורלית, היא העובדה שיש לו גבולות טמפורליים ברורים וקבועים,

21 אפילו במרחבים דתיים ושמרניים, שלרוב מתנגדים להפסקות היריון, נדונה אפשרות הפסקתם של הריונות אלו. שו״תים הלכתיים רבים עסקו בסוגיה. חלקם פסקו שמותר להפיל במצב זה, וגם אלה שפסקו שלא – עשו זאת בהסתייגות ניכרת (ויצמן 2023; אברהם 2024).

22 כך למשל צוטטה אימה של דורון שטיינברכר: ״לא בטוחה שהבת שלי לא בהיריון. הדבר הכי גרוע שיכול להיות זה נשים בהיריון עם תינוקות של חמאס בבטן״ (חדשות הבוקר 2024).

23 מקבץ התייחסויות חדשותיות מינואר 2024: ״קשה לומר זאת, אבל זה הזמן שעוד אפשר לבצע הפלות״ (שפיגל 2024); ״אימהות אמרו לי – אם הילדה שלי נאנסה בשבי, אחרי 3 חודשים לא תוכל לעשות הפלה״ (ynet 2024); ״׳יכולים להיות דיונים על הפסקת היריון׳: תרחיש האימים של החטופות בעזה״ (מעריב אונליין 2024). כמעט לא ניתן למצוא התייחסויות חדשותיות לטיעון הפסקת ההיריון מתאריכים מאוחרים יותר.

ובפרט תאריך סיום קשיח. היריון, תמיד ובהכרח, יסתיים. גם אם התאריך המדויק אינו ידוע מראש, וגם אם לא מובטח שהוא יסתיים בדיוק בתאריך המיועד, טווח הזמן לכך קטן יחסית. היריון הוא תופעה מתמשכת וארוכה, חוויית המשך שלו יכולה להידמות פעמים רבות ארוכה מכפי שהוא בפועל, אך ידוע לכול שיהיה אשר יהיה – הוא ייגמר, וידוע גם פחות או יותר מתי.

ככל שנקפו ימי המלחמה והתברר כי תקופת השבי של החטופים והחטופות תימשך חודשים ולא ימים (עוד לפני שהתברר כי עבור רבים מהם היא תיספר בשנים), ההשוואה של תקופת השבי להיריון אפשרה הישענות על המאפיין הזה של זמן ההיריון. ההיריון סיפק צורה ומסגרת לחוסר הצורה המייסר של הזמן ותחם אותו באופן שהפך אותו ניתן להכרה (Gentile 2023a, 47). מול חוסר הגבולות הטמפורליים הקונקרטיים של המלחמה והשבי, מול ערעור המסגרת הטמפורלית שמייצר האסון, ההישענות על הביטחון הטמפורלי של ההיריון ייצרה קרקוע, עוגן טמפורלי בתוך הזמן חסר הצורה, ולכן יכלה לספק גם נחמה (Gentile 2023b, 55). ספירת ימי השבי של החטופות כימי היריון אמנם לא הבטיחה כי מועד הסיום של ההיריון המדומיין יהיה גם מועד הסיום של שביין, אבל היא סיפקה מסגרת טמפורלית מוכרת להיתמך בה, כזאת שמאפשרת לתפוס תקופה ארוכה ומתמשכת כארוכה־אך־לא־אינסופית, ומאפשרת לדמיין שגם לזמן ההולך ומתארך בשבי יהיה תאריך סיום.

תפיסה של היריון במודל היריבי שתואר לעיל יוצרת דמיון צורני בינו ובין השבי: החטופים והחטופות, כמו העובר, קיימים אך בלתי נראים. הם החפים מפשע, האנושיים, שנמצאים בבטן האדמה או בטבורה של עזה, והגישה אליהם מתווכת ומופרעת על ידי סביבה עוינת, שאולי שומרת אותם בתוכה אך אין לסמוך עליה. ההשוואה הצורנית להיריון סייעה בהשוואה בין השניים גם בהיבט הטמפורלי, ואפשרה להאמין שכמו הלידה המובטחת, כך יכול להיות מובטח גם סיום השבי – היציאה מן החושך לאור והכניסה אל עולם החיים דרך "תעלת הלידה" שבמעבר לצלב האדום, לצה"ל ולבית החולים.[24]

התכונה הטמפורלית השנייה של ההיריון עשויה להיראות הפוכה מקודמתה: היריון כשלעצמו מייצר עבור האישה ההרה אובדן של מקום ואוריינטציה טמפורליים ומביא לבלבול, טלטול וסחרור טמפורליים. ככזה הוא מהדהד את החוויה הטמפורלית של המלחמה, והשוואתו אליה יכולה לסייע לתת פשר ותחושת מוּכּרוּת לחוויית הטלטלה הטמפורלית שעוברים תחת האסון. זאת ועוד, מכיוון שהיריון הוא תופעה רווחת של דיסאוריינטציה טמפורלית ותחושת זמן חסר גבולות, קיימים כלים רבים שמטרתם להסדיר את זמן ההיריון

24 להרחבה על הדמיון בין השיבה מהשבי ובין לידה, ובפרט על התפקיד החברתי הדומה של האשפוז בבית החולים בשני המקרים, ראו רותם 2025, 57–59. וכפי שהסיכוי ל"לידה שקטה" יכול להיות מודחק ומושתק במחשבה על היריון, כך יכולה גם להיות מודחקת המחשבה כי השבי יסתיים במוות ולא בחיים.

הכאוטי והמרובה, ולפרוט, לחלק ולקצוב אותו כדי להשליט בו סדר והאחדה. השוואת זמן המלחמה לזמן ההיריון אפשרה להתיק את הכלים הללו מההיריון אל המלחמה, ולהיעזר בהם להקלת החוויה הטמפורלית של המלחמה.

התבוננות בנקודת ההתחלה של היריון מגלה שבמובן מסוים, כל היריון הוא ספקולטיבי בתחילתו: בימים הראשונים לאחר ההפריה, כשההיריון הוא תופעה גופנית שאי־אפשר לזהותה באף בדיקה ולרוב אין לה כל תסמינים, עצם הקיום שלו מוטל תמיד בספק, וכל היריון הוא לכל היותר ספקולציה. כך מתארת ג׳ניפר דויל את חווייתן של נשים צעירות שאינן משתמשות באמצעי מניעה או חוות את כישלונם: ״האי־ודאות החודשית, שיחות עם שותפות לחדר על השימוש בתה מרווה, החיפוש אחר סימנים להיריון או למחזור, והנסיבות, המייצרות לבסוף תחושת הקלה עמוקה, תחושה של הימלטות, צביטות של חרטה, תחושת אובדן מתמשכת״ (Doyle 2009, 39). החוויה היומיומית והנפוצה הזאת, שמוכרת לנשים רבות ואף לבני זוג או אחרים שמצפים או חוששים יחד איתן, הופכת את ההיריון הספקולטיבי למשאב תרבותי מוכר ונגיש. לפיכך, לא הספקולטיביות של היריון החטופות היא שמבדילה בינו ובין היריון ממשי; זוהי דווקא נקודת דמיון בין השניים. האולי־היריון של החטופות שונה מזה של כל היריון לא בספקולטיביות שלו אלא בהתארכות המֻשָּׁך שלו, דבר שיכול להיתפס כמתבקש, לאור התארכותו של המשבר הטמפורלי הכללי.

בחינה של חוויית הזמן בהווה של תחילת ההיריון חושפת שהגבול הטמפורלי של תחילת ההיריון אינו ברור כמו זה של סופו. מכיוון שאפשר לגלות היריון רק כשבועיים לאחר ההפריה, הימים הראשונים של ההיריון הם, כאמור, לכל היותר תקופה מעורפלת של ״אולי־היריון״, ופעמים רבות הם כלל אינם נחווים כחוויה מודעת של היריון. מאחר שמועד ההתחלה של ההיריון מבחינת המעקב הרפואי אינו יום ההפריה אלא כשבועיים קודם לכן – ביום הראשון של הווסת האחרונה של האישה – נוצר מצב שבו, כפי שמיטיבה לתאר ונדי סימונדס, ״מבחינה רפואית, ההיריון מתחיל לפני שההיריון מתחיל״ (Simonds 2002, 562). אם כך, נקודת הזמן שבה ההיריון נעשה חוויה מודעת עשויה להיות שבועות רבים לאחר שהוא התחיל בפועל, ואילו המועד שבו מתחילה ספירתו הוא שבועות לפני שהתחיל בפועל; כלומר, נקודת ההתחלה של חוויית ההיריון, כך מתברר, מעורפלת מאוד. גם אם נקבע שביולוגית ההיריון מתחיל ברגע ההתעברות, לחוויית ההיריון עצמה אין נקודת התחלה יחידה וברורה (Shalem and Rozmarin 2025, 7).

לכן תחילתו של היריון, ובפרט היריון לא מתוכנן, היא רגע של ״הדבקת פערים״ (Berlant 2011, 54) עם ההווה שכבר מתרחש בגופה של האישה זה זמן מה ללא ידיעתה, והיא מעלה צורך בסנכרון עם ״זמן ההיריון״ (Beynon-Jones 2017, 842) – זמן מסוג חדש שהיא מוצאת עצמה בתוכו. זוהי חוויה שונה בתכלית מהאופן שבו מקובל לחשוב על חוויית הזמן של ההיריון: לא חוויה של זמן ליניארי וקבוע של התפתחות המכוונת אל העתיד, אלא ״חוויה מטלטלת וטראומטית של אובדן מיקום טמפורלי״ (שם, 843).

קל לראות בתיאור הזה קווי דמיון לחוויה של שבעה באוקטובר והימים שאחריו: הטלטלה של שבעה באוקטובר עצמו, שבו מה שאמור היה להימשך זמן קצר (ההמתנה לצבא שיבוא להושיע) התמשך ונמשך עוד ועוד ללא גבול ברור והוסיף והשתכפל בשיח הישראלי גם חודשים אחר כך באמירה ש"עדיין שבעה באוקטובר"; התחושה שהזמן קפא במקום, ובמקביל גבולותיו הטמפורליים של היום הזה נמתחו עד אין קץ, מטשטשים איתם את גבולות הזמן, מעכבים את התקדמותו אך מרחיבים את התפשטותו;[25] ההבנה־בדיעבד של ממדי האירוע ושל ההכנות שנדרשו עבורו מעבר לגדר, שהפכה את הימים שלאחר המתקפה לזמן של הדבקת פערים, כמו זה שתיאר.ה ברלנט – זמן שבו מתגלה שההווה התקדם בלעדיך, ויש להדביק את הפער שנוצר בינך ובין הזמן, לסדר מחדש את מה שחשבת על העבר ולהתאימו לזמן החדש שמצאת את עצמך בתוכו. גם הידיעות המבשרות כי אחד החטופים או הנעדרים נהרגו למעשה כבר בשבעה באוקטובר או מעט אחריו, שהמשיכו להגיע חודשים רבים לאחר תחילת המלחמה ואף אחרי הפסקת האש, עד להחזרת גופתו של אחרון החטופים רן גואילי, ערערו את הליניאריות של הזמן וגרמו לאובדן מיקום טמפורלי: הזמן שעבר היה צריך להסתדר מחדש. לפתע התברר שהציפייה כבר מזמן הייתה לשווא; שהעתיד שנדמה כי הוא אפשרי היה בלתי אפשרי זה מכבר.

מתוך הסחרור הטמפורלי הזה, שבו גבולות ההווה נמתחים ומיטשטשים והעבר והעתיד משתנים ומתבטלים כל העת, אפשר להבין את הפנייה להיריון לא רק כחיפוש אחר יציבות טמפורלית אלא גם כחזרה לחוויות מוכרות של טלטלה טמפורלית, כדי להיעזר בכלים שמסייעים בהתמודדות עימה. זמן ההיריון הוא זמן מסחרר, עמום, חסר גבולות ברורים, ארוך, מבלבל ומוזר; אך זהו זמן מוזר מוכר, נפוץ ורווח, כזה שרוב הנשים עברו או יעברו בחייהן. זהו זמן חריג שמנגנונים וכלים רבים פותחו לשם ריסונו, כדי להשליט סדר והיגיון בתוך הסחרור שהוא נושא עימו.

בראש ובראשונה, זמן ההיריון נקצב, נחצב ומחולק. זו אחת התופעות היחידות שנמשכות חודשים רבים אך נספרות ברמת דיוק של ימים (הנורמה הרפואית היא לספור את גיל ההיריון בפורמט של שבוע פלוס מספר הימים, ולצורך בדיקות ופרוצדורות לאורך ההיריון יש לדעת את גיל ההיריון המדויק, ברמת היום). סימונדס מתארת איך ספירת ההיריון בשבועות ובימים היא חלק ממהלך של הממסד הרפואי שמנהל את ההיריון באמצעות מיסוד של סטנדרטי זמן קשיחים, שפורסים את זמן ההיריון ליחידות פרגמנטריות יותר ויותר (Simonds 2002, 560). ואכן, אף שבאופן מסורתי ועממי היריון נספר בחודשים או בטרימסטרים, הזמן הרשמי שלו נמדד דווקא בשבועות. היא מעירה שהשבוע, בשונה

25 לשיח על התמשכותו של שבעה באוקטובר יש דוגמאות אינספור. דוגמה אחת מני רבות אפשר לראות אצל ענת לב־אדלר בטור ב־*ynet* לציון 600 ימים למלחמה: "הבנתי פתאום ש־7 באוקטובר הוא לא תאריך ולא זמן. הוא מצב. מצב שאנחנו נמצאים בתוכו כבר עוד מעט 600 ימים" (לב־אדלר 2025).

משנה, חודש או יום, הוא יחידת זמן תרבותית גרידא שאינה מעוגנת בטבע. לטענתה, הבחירה לספור תופעה גופנית ביחידות זמן שמנותקות מהטבע מעידה ללא עוררין על כך שזהו זמן שנכפה על ההיריון באופן מלאכותי, בניסיון להשליט סדר בטמפורליות הפרועה שלו (שם, 562).

הניסיון לשלוט בזמן ההיריון מפרק את חוויית ההיריון למקטעים. הוא מחלק אותה ל"פרוסות זמן", עושה להן ראיפיקציה, מגדיר אותן מתוך פוטנציאל הסיכון והסכנה שבהן, ומשתמש בהן כמדד להתקדמות ההיריון ולהתפתחות העובר (שם, 560). הפרגמנטציה של הזמן מבקשת להתמודד עם האימה שבזמן חסר הסדר של ההיריון באמצעות הסדרתו המלאכותית, ועם הסכנות והסיכונים שבו באמצעות תחימתם והכלתם ב"בועות" זמן מוגדרות היטב. כפי שההיריון הוא בועה של עתיד מובטח שמוכלת ומוגנת בתוך ההווה המסוכן, כך מתַחמים בתוכו בועות של עתיד מאיים, מגַדרים ומגבילים את האיום מבפנים ומבחוץ, ומונעים ממנו להתפשט ולזהם את העתיד המובטח.

אפשר לראות שני אופנים שבהם ההסדרה הטמפורלית של ההיריון שימשה להתמודדות עם המשבר הטמפורלי של זמן המלחמה. האחד הוא השימוש בפרקטיקות דומות של פירוק וחיתוך הזמן, שהותקו מזמן ההיריון אל זמן השבי – תופעה נוספת שנמשכה חודשים ארוכים אך נספרה, בהקפדה אדוקה, בימים. האחר הוא שימוש בהשוואה להיריון לצורך מדידה והכלה של זמן השבי. הסדרת הזמן של ההיריון הפכה את ההיריון, שהחוויה הטמפורלית הפנימית שלו פראית ומופרעת, לסמן של טמפורליות סדורה ומוכרת, סוג של שעון או מד־זמן טבעי שאפשר למדוד ולהעריך על פיו זמנים של תופעות אחרות, מה שאִפשר את ספירת זמן המלחמה כזמן היריון.

כאן, ההיריון הספקולטיבי של החטופות עשה בעצמו ראיפיקציה למושג הכללי של היריון. את גורל האומה הצמידו, כמקובל, לגוף האישה. במקום להשוות את השבי להיריון באופן כללי, ספרו את משכו כאילו הוא מקביל לזמן ההיריון של החטופות, או כאילו הוא סוֹפר הלכה למעשה את משך ההיריון של החטופות. כך למשל, ב־3 ביוני 2024 חבר פייסבוק כתב "240 יום בשבי חמאס. שבוע 34 פלוס 2. אם זה נשמע לכם כמו ספירת השבועות של הריון, אתם לא טועים. תינוק שנולד היום בשבי לחטופה שנאנסה ביום חטיפתה, זקוק רק לשבוע אחד בפגייה. אילו רק הייתה שם פגייה". ב־7 ביולי 2024 איש ההסברה יוסף חדאד כתב בפייסבוק:

> היום אנחנו מציינים 9 חודשים מאז ה־7 באוקטובר. עדיין יש 120 חטופים בשבי חמאס וביניהם גם נשים. שמענו עדויות מה־7 באוקטובר וגם משבי חמאס על הטרור המיני והאונס, רק תארו לעצמכם מה זה אומר 9 חודשים שם – פרק זמן של הריון שלם... איפה ארגוני זכויות הנשים בעולם?! תדאגו כבר לזכויות של החטופות הישראליות!!!

כדי להבין את משך הזמן שעבר פונים להשוואה להיריון, וזמן ההיריון המופשט עובר מייד המרה להיריון הספציפי של החטופות, המוחזק כל הזמן במתח הספקולטיבי שבין המדומיין לעובדתי.

עדות נוספת לכך שהעיסוק בהיריון של החטופות שימש כמד־זמן של תקופת השבי והמלחמה לא פחות משהוא עסק באפשרות הממשית שהן בהיריון, היא השינוי בהתייחסות לשעון החול ההולך ואוזל להפסקת היריון יזומה. לכאורה, אין שום הכרח או אפילו סבירות בהנחה שאילו נכנסה מי מהחטופות להיריון בשבי, הדבר קרה דווקא ביום חטיפתה. מכאן שלחץ הזמן להספיק ולחלץ את החטופות בזמן שבו עוד אפשר להפסיק היריון אמור היה להישאר קבוע לאורך כל תקופת השבי, שכן כל יום שעבר היה עלול להיות היום שבו אחת מהן נכנסה להיריון, וממנו מתחילה ספירת זמן ההיריון ההולך ואוזל שלה. אך הטיעון הזה הושמע פעמים רבות בחודשים הראשונים למלחמה, ובעיקר בינואר 2024,[26] אז לכאורה עבר "השליש הראשון" של "זמן ההיריון" של המלחמה. כשזמן ההיריון/מלחמה עבר את המועד האחרון לביצוע הפסקת היריון,[27] הטיעונים הללו שככו ברובם ופינו את מקומם לאחרים.

השימוש בהיריון ככלי להתמודדות עם ההווה הוא אפקטיבי, אך גם לו יש מחירים. את המחיר של חוסר ההתאמה בין האופי הטמפורלי של זמן ההיריון ובין הסדר שהממסד מבקש לכפות עליו משלמות הנשים ההרות. הפירוק וההזזה של הזמן יוצרים חוויה של זמן זר ומוזר שהאישה אינה מתמצאת בו או שולטת במדידתו. משום שהמדידה בבדיקת אולטרסאונד נחשבת לסמכות שלפיה נקבע גיל ההיריון, חוויית הזמן הפנימית של הנשים ההרות נמחקת ומתבטלת, והזמן, כמשאב, נלקח מידיהן (Beynon-Jones 2017, 841). הידע שלהן לגבי המחזוריות של גופן או המועד שבו קיימו יחסי מין אינו נחשב כלל, והחישובים שהצליחו לבצע בשפה הזרה של זמן ההיריון עלולים להימחק או להשתנות באבחת בדיקה, לעיתים אף כמה פעמים לאורך ההיריון. המחיר של קציבת זמן ההיריון והסדרתו הוא החוויה הטמפורלית של הנשים ההרות. הן, שכבר שילמו את מחיר ההווה לטובת נשיאת העתיד, משלמות גם את מחיר הזמן לטובת הסדרת הזמן.

גם השימוש בהיריון של החטופות לצורך הקלת ההתמודדות עם זמן השבי המתמשך נעשה על חשבונן ועל חשבון גופן. בהיותן נשים צעירות בגיל הפוריות, קל היה להשית עליהן ספקולציה של היריון, שהרי כאמור, הן ממילא נתפסות תמיד כהרות בהתהוות (Berlant 1994, 148). להנחה שהן הרות היה אפוא חלק בצמצום שלהן לגופן הנשי ולפוטנציאל הפריון שלו. אין בכך כדי לומר שזה נעשה לרעתן, בוודאי לא במזיד; הרי גם משפחותיהן

26 מעריב אונליין 2024; שפיגל 2024; ynet 2024.

27 בפועל אפשר לבצע הפסקות היריון גם לאחר השליש הראשון, ובישראל הפלות חוקיות ומבוצעות בכל שלבי ההיריון, ודורשות אישור מיוחד של ועדת־על רק לאחר גבול החיות בשבוע 24 להיריון. עם זאת, סוף השליש הראשון אכן מגביל את קיומה של הפסקת היריון במקומות שונים בעולם, ומקובל לחשוב עליו ככזה.

נעזרו ברטוריקה הזאת, ואין חולק על כך שהצלת בנותיהן הייתה בראש מעייניהן. לא זו אף זו, סביר שהרטוריקה אכן עזרה וקידמה את שחרור הנשים הצעירות, ובפרט החיילות, לפני הגברים האזרחים. ועדיין, העיסוק הפומבי המפורט בדמיון ובספקולציה בנוגע להיריון של החטופות נעשה על חשבונן ועל חשבון אנושיותן המלאה, פרטיותן ופרטיות גופן. גם לו שמחו לשלם מחיר זה למען שחרורן, זהו עדיין מחיר ניכר. בשל כך אני מנסה בניתוח זה למעט ככל האפשר בדיבור עליהן־עצמן, בניסיון שלא להאמיר עוד את המחיר הזה.

סיכום

שני מופעי ההיריון שניתחתי במאמר זה מציגים שני סוגי יחס אל הזמן שבמשבר. בניגוד לתפיסה המסורתית של היריון כזמן של ציפייה לעתיד, הוא מתגלה כאן באופנים שונים של יחס ספקולטיבי כלפי העתיד ונגד העתיד, ולא כאשרורה של התקווה לעתיד, שהמשבר הטמפורלי מערער את אפשרותה.

המופע הראשון עוסק במשבר העתיד ומחפש אופן להתמודדות עימו. הוא מבקש להשתמש בהיריון כדי לייצר ולחייב יחס אל העתיד, חסר ומעורער ככל שיהיה. התפיסה הרווחת במחקר בנוגע להריונות לא רצויים גורסת שההיריון משמש כוחות חברתיים ופוליטיים כדי להתנגד למחסור בעתיד באמצעות כפיית העתיד על ההווה, משיכתו לתוך ההווה וכליאתו בגופן של נשים הרות, באופן שסוגר וכולא הן את הנשים הן את העתיד. לעומת זאת, הספקולציה על בייבי בום בזמן מלחמה עוסקת דווקא במשמעות של בחירה בהיריון מול עתיד אסוני ולא מובטח. לפי הניתוח הזה, היא מציעה אפשרות אחרת: לא להכריע את העתיד ולהקריסו על ההווה, אלא למסור את ההווה אל העתיד. התוצאה של הקרסת העתיד היא העמקת המשבר בהווה והנצחת מצב המשבר והאסון. לעומת זאת, בהשלכת העצמי אל העתיד, המתרחשת במקביל למלחמה ובעצמה מקבילה למלחמה, נשים מוסרות עצמן לעתיד ובכך מתחייבות לקיומו, ואגב כך חושפות את עצמן לפגיעות גבוהה לעתיד ולמוות. בכך הן לא רק מייצרות עתיד קרוב, אלא מבקשות גם לזכות בעתיד כשלעצמו, בנצח, ובכבוד ובהילה הנלווים לו, שבאופן מסורתי היו שייכים רק לגברים.

המופע השני עוסק במשבר ההווה, ובוחן הריונות ספקולטיביים שהוחרגו מנשיאת העתיד ושימשו במקום זאת להתמודדות עם ההווה. ההריונות הספקולטיביים של החטופות מייצגים את קצה קצהו של ספקטרום ההריונות הלא רצויים, ושימשו סמן להיריון הלא רצוי המוחלט ביותר. העיסוק בהריונות הללו עסק בהווה האסוני שהם סימלו וגילמו, ונתן מענה לחיפוש אחר כלים להפיכתו של זמן ההווה המשברי, הזר והמתמשך לכזה שהוא נסבל ובר הכלה. הוא עשה זאת באמצעות ראיפיקציה של הזמן ושימוש בגופן ובחווייתן הגופנית של נשים הרות ככלל, ושל החטופות הצעירות בפרט, ככלי למדידה, לקיצוב ולהתמודדות עם הזמן המתמשך והבלתי נסבל של ההווה האסוני.

מטרת הניתוח הזה הייתה כפולה: להעשיר ולהרחיב את ההבנה שלנו באשר לחוויית החיים בזמן מלחמה מתמשכת שיוצרת משבר טמפורלי של הווה בלתי נסבל ושל עתיד נעדר, ובה בעת להעמיק את ההבנה של חוויית ההיריון, שהיא חוויה עשירה, מורכבת ומגוונת. היכרות זו עם חוויית ההיריון מאפשרת לתת מקום לחוויות החיים של נשים בתוך תיאור ההוויה של החברה הישראלית, ולהכיר בכוחות ובכלים שהן מציעות להתמודדות תרבותית גם במצבים כמו מלחמה, שבהם לרוב החוויה הגברית היא שנחשבת מרכזית. השאיפה היא שפנומנולוגיה עשירה של חוויות היריון תייצר מרחב של הכרה בהן וכבוד עבורן, שייתן לחוויות אלו להיחוות באופן מלא המאפשר התהוות של סובייקטיביות, ולא רק באופן הכרוך בדיכוי או בהדרה.

התוכנית ללימודי מגדר, אוניברסיטת בר־אילן

ביבליוגרפיה

אברהם, מיכאל, 2024. "הפלת הריון של חטופה שהרתה ממחבל בשבי", אתר הרב מיכאל אברהם: שו"ת ומאמרים.

אורשלימי, שרון, 2023. "זה הפריון, טמבל: על ההיבט הג'נוסיידי באונס כפשע מלחמה", **פוליטיקלי קוראת**, 23.12.2023.

אזולאי, מורן, 2024. "השרה אורית סטרוק על הגברת הבנייה בהתנחלויות: 'זו כמו תקופה של נס'", *ynet*, 7.7.2024.

אייכנר, איתמר, ליהיא גורדון ועידן בלומהוף, 2025. "נתניהו: מקווה שנבשר משהו מחר או מחרתיים. לשכתו: זו צורת דיבור", *ynet*, 27.5.2025.

אלמוג, רונית, 2023. "האם אנחנו צפויים לגל חדש של 'בייבי בום' בעקבות המלחמה?", *ynet*, 12.11.2023.

ארנדט, חנה, 2013. **המצב האנושי**, בתרגום אריאלה אזולאי ועדי אופיר, תל אביב: הקיבוץ המאוחד.

גבעוני, מיכל, 2020. "תקוות בטלות: הפוליטיקה הרגשית של החזרה לעתיד", **תיאוריה וביקורת** 53, עמ' 101–134. https://doi.org/10.70959/tac.53.2020.101134

גולדמן, מעין, 2019. "הסנגורית על הלא־נולד: הלוחמת נגד הפלות והתיאורטיקנית הביקורתית", **תיאוריה וביקורת** 52, עמ' 49–86. https://doi.org/10.70959/tac.52.2020.4986

גל, איתי, 2024. "בצל מלחמת חרבות ברזל: בייבי בום בכל הארץ", **מעריב**, 29.10.2024.

דה בובואר, סימון, 2007. **המין השני: המציאות היומיומית**, בתרגום שרון פרמינגר, תל אביב: בבל.

הדר, אור, 2025. "נתוני הבייבי בום הישראלי של המלחמה: הילדים של חורף שנת 23'", *ynet*, 4.3.2025.

וינרב, אלכס, 2024. "סקירה דמוגרפית, 2024: פריון מתבדר, הגירה משתנה ויישובים מתכווצים", ירושלים: מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל. https://doi.org/10.5281/zenodo.14568442

——, 2025. "ישראל 2025: פרשת דרכים דמוגרפית", ירושלים: מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל. https://doi.org/10.5281/zenodo.17890509

ויצמן, גדעון, 2023. "תינוק צאצא של מחבל כתוצאה מאונס שבויה", אתר ישיבה.

חדשות הבוקר, 2024. "לא בטוחה שהבת שלי לא בהיריון. הדבר הכי גרוע שיכול להיות זה נשים בהיריון עם תינוקות של חמאס בבטן", **מאקו**, 29.1.2024.

חיים, אביחי, 2025. "בייבי בום: יותר מרבע מיליון תינוקות נולדו מאז 7 באוקטובר", **וואלה**, 8.6.2025.

לב־אדלר, ענת, 2025. "7 באוקטובר הוא לא זמן, הוא מצב", *ynet*, 7.4.2025.

מעוז, שלמה, 2024. "אחרי הטראומה הלאומית: היכונו, בייבי בום בדרך", **וואלה**, 26.4.2024.

מעריב אונליין, 2024. "'יכולים להיות דיונים על הפסקת היריון': תרחיש האימים של החטופות בעזה", 24.1.2024.

פקר זלוטין, מרינה, ענת אלופי נעים, יפעת וינר, משה בצר, יעקב מלצר ורון מימון, 2025. "תמותת אימהות בישראל – השוואה למדינות מפותחות אחרות", **הרפואה** 164(6), עמ' 363–367.

צ'חנובסקי, נטע, 2023. "בייבי בום: האם צפוי בישראל גל ילודה בעוד 9 חודשים?" **מאקו**, 26.11.2023.

רותם, ניצן, 2025. "חיסול השבי כצורה חברתית", **תיאוריה וביקורת** 61, עמ' 41–71. https://doi.org/10.70959/tac.61.2025.4171

שלם, ענת, 2025. "פנומנולוגיה של היריון העומד בפני הפסקת היריון כמצע לדיון אתי חדש בהפסקות היריון יזומות", יעל השילוני־דולב ושרון אורשלימי (עורכות), **גוף משלך: רפואה, מין ומגדר**, רעננה: למדא, עמ' 477–503.

שפיגל, נעה, 2024. "תמונות של ארבע חטופות פורסמו בדיילי מייל: 'עברו התעללות מינית מתמשכת'", **הארץ**, 8.1.2024.

שפר, רומי, יעלה להב־רז ויעל השילוני־דולב, 2025. "בעד הילד היהודי, בעד האישה המסורתית: אגודת אפרת ופוליטיקת ההפלות השמרנית בישראל", **סוציולוגיה ישראלית**.

ynet, 2024. "אימהות אמרו לי: אם הילדה שלי נאנסה בשבי, אחרי 3 חודשים לא תוכל לעשות הפלה", *ynet*, 7.1.2024.

Agamben, Giorgio, 1993. *Infancy and History: The Destruction of Experience*, London: Verso.

Barker, Kezia, 2020. "How to Survive the End of the Future: Preppers, Pathology, and the Everyday Crisis of Insecurity," *Transactions of the Institute of British Geographers* 45(2), pp. 483–496. https://doi.org/10.1111/tran.12362

Bataille, Georges, 1986. *Erotism: Death and Sensuality*, trans. Mary Dalwood, San Francisco: City Lights.

Bear, Laura, 2020. "Speculation: A Political Economy of Technologies of Imagination," *Economy and Society* 49(1), pp. 1–15. https://doi.org/10.1080/03085147.2020.1715604

Berardi, Franco, 2011. *After the Future*, Edinburgh: AK Press.

Berlant, Lauren, 1994. "America, 'Fat,' the Fetus," *Boundary 2* 21(3), pp. 145–195. https://doi.org/10.2307/303603

——, 2011. *Cruel Optimism*, Durham: Duke University Press. https://doi.org/10.1215/9780822394716

Beynon-Jones, Siân M., 2017. "Gestating Times: Women's Accounts of the Temporalities of Pregnancies That End in Abortion in England," *Sociology of Health & Illness* 39(6), pp. 832–846. https://doi.org/10.1111/1467-9566.12522

Blanchot, Maurice, 2015. *The Writing of the Disaster*, trans. Ann Smock, Lincoln: University of Nebraska Press.

Bordo, Susan, 2003. *Unbearable Weight: Feminism, Western Culture, and the Body*, Berkeley: University of California Press. https://doi.org/10.1525/9780520930711

Browne, Victoria, 2022a. "A Pregnant Pause: Pregnancy, Miscarriage, and Suspended Time," *Hypatia* 37(2), pp. 447–468. https://doi.org/10.1017/hyp.2022.5

——, 2022b. *Pregnancy Without Birth: A Feminist Philosophy of Miscarriage*, London: Bloomsbury Academic. https://doi.org/10.5040/9781350279728

Cavarero, Adriana, 1995. *In Spite of Plato: A Feminist Rewriting of Ancient Philosophy*, trans. Serena Anderlini-D'Onofrio, Cambridge: Polity Press.

Cooper, Melinda, 2006. "The Unborn Born Again: Neo-Imperialism, the Evangelical Right, and the Culture of Life," *Postmodern Culture* 17(1), https://doi.org/10.1353/pmc.2007.0003

——, 2008. *Life as Surplus: Biotechnology and Capitalism in the Neoliberal Era*, Seattle: University of Washington Press.

De Goede, Marieke, 2008. "Beyond Risk: Premediation and the Post-9/11 Security Imagination," *Security Dialogue* 39(2–3), pp. 155–176. https://doi.org/10.1177/0967010608088773

Dinshaw, Carolyn, 2015. "Response Time: Linear, Nonlinear, Queer," *Studies in Gender and Sexuality* 16(1), pp. 40–43. https://doi.org/10.1080/15240657.2015.1005494

Doan, Alesha E., and Corinne Schwarz, 2020. "Father Knows Best: 'Protecting' Women through State Surveillance and Social Control in Anti-Abortion Policy," *Politics & Policy* 48(1), pp. 6–37. https://doi.org/10.1111/polp.12337

Doyle, Jennifer, 2009. "Blind Spots and Failed Performance: Abortion, Feminism, and Queer Theory," *Qui Parle: Critical Humanities and Social Sciences* 18(1), pp. 25–52. https://doi.org/10.1353/qui.0.0007

Dubow, Sara, 2011. *Ourselves Unborn: A History of the Fetus in Modern America*, Oxford: Oxford University Press.

Edelman, Lee, 2004. *No Future: Queer Theory and the Death Drive*, Durham: Duke University Press. https://doi.org/10.1215/9780822385981

Fasouliotis, Sozos J., and Joseph G. Schenker, 2000. "Maternal–Fetal Conflict," *European Journal of Obstetrics & Gynecology and Reproductive Biology* 89(1), pp. 101–107. https://doi.org/10.1016/S0301-2115(99)00166-9

Gentile, Katie, 2015. "Using Queer and Psychoanalytic Times to Explore the Troubling Temporalities of Fetal Personhood," *Studies in Gender and Sexuality* 16(1), pp. 33–39. https://doi.org/10.1080/15240657.2015.1005490

——, 2023a. "The Irresistible Lure of the Fetus, or Why Abortion Has Everything to Do with the Colonizing Temporalities of Anti-Blackness, 'Human' Exceptionalism, and the Climate Crisis," *Studies in Gender and Sexuality* 24(1), pp. 43–52. https://doi.org/10.1080/15240657.2022.2161275

——, 2023b. "The Magic of a Fetal Fetish in the Face of Climate Crisis and the Expanse of Dense Temporalities," *Contemporary Psychoanalysis* 59(1–2), pp. 43–63. https://doi.org/10.1080/00107530.2023.2247797

Gramsci, Antonio, 2012. *Selections from the Prison Notebooks of Antonio Gramsci*, trans. and ed. Quintin Hoare, London: Lawrence & Wishart.

Guenther, Lisa, 2013. *Solitary Confinement: Social Death and Its Afterlives*, Minneapolis: University of Minnesota Press. https://doi.org/10.5749/minnesota/9780816679584.001.0001

LaChance Adams, Sarah, 2016. "Erotic Intersubjectivity: Sex, Death, and Maternity in Bataille," in Jonna Bornemark and Nicholas Smith (eds.), *Phenomenology of Pregnancy*, Huddinge: Sodertorn University, pp. 91–102.

Larsen, Elisabeth Clare, Ole Bjarne Christiansen, Astrid Marie Kolte, and Nick Macklon, 2013. "New Insights into Mechanisms behind Miscarriage," *BMC Medicine* 11, Article 154. https://doi.org/10.1186/1741-7015-11-154

Lightfoot, Geoff, and Simon Lilley, 2017. "Organising Destruction: A Derivative Logic?" *Organization* 24(4), pp. 534–548. https://doi.org/10.1177/1350508417699620

MacKinnon, Catharine A., 2007. “Rape, Genocide, and Women’s Human Rights,” in Mark Lattimer (ed.), *Genocide and Human Rights*, London: Routledge, pp. 133–144. https://doi.org/10.4324/9781351157568-4

McCulloch, Alison, 2012. “The Rise of the Fetal Citizen,” *Women’s Studies Journal* 26(2), pp. 17–25.

Morton, Timothy, 2013. *Hyperobjects: Philosophy and Ecology after the End of the World*, Minneapolis: University of Minnesota Press.

Mullin, Amy, 2005. *Reconceiving Pregnancy and Childcare: Ethics, Experience, and Reproductive Labor*, New York: Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511814280

Paltrow, Lynn M., 2013. “Roe v Wade and the New Jane Crow: Reproductive Rights in the Age of Mass Incarceration,” *American Journal of Public Health* 112, pp. 1313–1317. https://doi.org/10.2105/AJPH.2012.301104

Paltrow, Lynn M., and Jeanne Flavin, 2013. “Arrests of and Forced Interventions on Pregnant Women in the United States, 1973–2005: Implications for Women’s Legal Status and Public Health,” *Journal of Health Politics, Policy and Law* 38(2), pp, 299–343. https://doi.org/10.1215/03616878-1966324

Rozmarin, Miri, 2017. *Vulnerable Futures, Transformative Pasts: On Vulnerability, Temporality, and Ethics*, New York: Peter Lang. https://doi.org/10.3726/b11209

——, 2024. “Beyond Critique: Returning to the Maternal through Vulnerability,” *Studies in Gender and Sexuality* 25(3), pp. 219–228. https://doi.org/10.1080/15240657.2024.2379225

Ruhl, Lealle, 1999. “Liberal Governance and Prenatal Care: Risk and Regulation in Pregnancy,” *Economy and Society* 28(1), pp. 95–117. https://doi.org/10.1080/03085149900000026

Scuro, Jennifer, 2017. *The Pregnancy [Does-Not-Equal] Childbearing Project: A Phenomenology of Miscarriage*, London: Rowman & Littlefield.

Seifert, Ruth, 2014. “War and Rape: A Preliminary Analysis,” in Ruth Jamieson (ed.), *The Criminology of War*, London: Routledge, pp. 307–326. https://doi.org/10.4324/9781315086859-15

Shalem, Anat, and Miri Rozmarin, 2025. “Not Bearing the Future: The Temporality of Unchosen Pregnancy,” *Hypatia*, pp. 1–17. https://doi.org/10.1017/hyp.2025.10048

Sherman, Carter, 2025. “Baby of Brain-Dead Georgia Woman on Life Support Delivered via C-Section,” *The Guardian*, June 17.

Simonds, Wendy, 2002. "Watching the Clock: Keeping Time during Pregnancy, Birth, and Postpartum Experiences," *Social Science & Medicine* 55(4), pp. 559–570. https://doi.org/10.1016/S0277-9536(01)00196-4

Sofia, Zoe, 1984. "Exterminating Fetuses: Abortion, Disarmament, and the Sexo-Semiotics of Extraterrestrialism," *Diacritics* 14(2), pp. 47–59. https://doi.org/10.2307/464758

Stockdale, Liam, 2016. "Catastrophic Futures, Precarious Presents & Temporal Politics of (In)Security," in Andrew Hom, Christopher Mcintosh, Alasdair Mckay and Liam Stockdale (eds.), *Time, Temporality and Global Politics*, Bristol: E-International Publishing, pp. 176–192.

Tellmann, Ute A., 2009. "Imagining Catastrophe: Scenario Planning and the Striving for Epistemic Security," *Economic Sociology* 10(2), pp. 17–21.

Waggoner, Miranda R., 2017. "Governing Risk, Governing Women: Anticipatory Motherhood and Social Order," *Zero Trimester: Pre-Pregnancy Care and the Politics of Reproductive Risk*, Oakland: University of California Press, pp. 169–188. https://doi.org/10.1525/california/9780520288065.003.0007

Walter, Timo, and Leon Wansleben, 2019. "The Assault of Finance's 'Present Futures' on the Rest of Time," SocArXiv (preprint). https://doi.org/10.31235/osf.io/8dyq2

Weir, Lorna, 2006. *Pregnancy, Risk and Biopolitics: On the Threshold of the Living Subject*, London: Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203966716

Wojcicki, Jakub, Sara Wawrysiuk, Nicole Sochacki-Wojcicka, Olga Podlinska, Lukasz Pietrych, and Monika Szpotanska-Sikorska, 2023. "More than a Hundred Thousand Respondents within 48 h: How the Power of Social Media Helped to Understand Pregnancy Loss in Poland — A Retrospective Population-Based Cohort Study," *European Journal of Obstetrics & Gynecology and Reproductive Biology* 289, pp. 29–35. https://doi.org/10.1016/j.ejogrb.2023.08.008

Yuval-Davis, Nira, 1997. *Gender and Nation*, London: Sage.

Yuval-Davis, Nira, and Floya Anthias (eds.), 1989. *Woman-Nation-State*, New York: Pallgrave-Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-1-349-19865-8